

МАЈ.

1900. ГОДИНА.

ПРОСВЈЕТА

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ И ШКОЛУ

УРЕЂУЈЕ КАНЦЕЛАРИЈА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЈЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА.

СВЕСКА

V.

Изазили половином свакога мјесеца у свескама — Цијена је у Црној Гори фор. 2, а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а претплате се шаљу администрацији, а сва писма и новине у замјену шаљу се уредништву на Цетиње. Писма пак треба да буду франкирања и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе, ма и не било потписа на дописима. — Претплаћује се на годину.

ГОДИНА

XI.

КРАТКИ УСТАВ
NACIONALNA
BIBLIOTEKA

ЦРКВЕНЕ ПРАВИЛО
ЗА УЧЕНИКЕ
CRNOJEVIĆ

БОГОСЛОВСКО-УЧИТЕЛСКЕ ШКОЛЕ.

ПО РУСКОМЕ

пише М. М.

ГЛАВА ПРВА.

О светим тајнама.

1. *Крштење и Мвропомазање.*

П. Зашто говорите у једно о крштењу и мвропомазању?

Од. Зато што се обје ове тајне при једноме Богослужењу обављају, т. ј. одмах иза крштења непосредно обавља се и мвропомазање.

И ако није баш тако строго одређен дан, у који се морају ове двије тајне извршити над новорођеним, али родитељи дуж-

ни су своје дијете крстити одмах послѣ истецаја 8. дана послѣ рођења. Но то може се за кратко вријеме и одложити, ако здравље дјетета дозволи. Али што се прије изврши св. крштење, то је безопасније, колико за дијете толико и за родитеље.

Прије него се приступи обављању крштења и мвропомазања, ваља да се приуготове нужне за то ствари, и то: 1. вода за извршење крштења, и Св. Мвро за мвропомазање; уље, бијела нова кошулица, крст који се метне дјетету о врату (обичај у Русији); појас, чиста вода да се умије крштени и мвропомазани; шпунга или памук, да се крштени очисти; свијеће за кума, ножице за кидање косе крштенога. Даље ваља приуготовити: за то потребну трпезу (налоџу) и на њој крст, Јеванђелије; за свештеника Епитрахилъ, одежду и наруквице; воду, да свештеник умије руке, и кадионицу.

Богослужење крштења и мвропомазања састављено је овако: Најприје сврши се чин оглашења; затим се освети вода, па се одма обави крштење, а за крштењем одма сљедује мвропомазање. Даље сљедује чин умовенја и чин постриженја.

Што се тиче умовенја и пострига то по уставу имало би се свршити у осми дан послѣ крштења, али је то улегло у обичај, да се обавља одмах непосредно послѣ мвропомазања.

Кад би се видјело, да је дијете слабог здравља, крштење у таквоме случају свршава се у кратко. При таквој пригоди оглашење се изоставља, и одмах се почиње крштење. Послѣ почетнога возгласа Ђак чита трисвятое, Отче нашъ; свештеник чита кратку молитву за освећење воде, и о приступању ка крштењу. Пошто очита молитву улијева уље у воду и као што сљедује крсти младенца, обуче га и мвропомаже га, и даље продужи без прекида до свршетка обреда.

Кад би се опазило, да је некрштено дијете слабог здравља, а свештеник далеко, па се родитељи боје чекати свештеника, да дијете не би умрло, прије његовог доласка, у крајnome тако случају може, а и дужан је то учинити онај православни, који би се код таког слабог дјетета нашао. Зато бабице, које дјецу повијају, дужне су да ово знаду, па да у крајњој нужди слабо дијете крсте. Бабице дужне су сагласно с родитељима дјетету нађенути име, и узевши чисту воду трипут у њу поронити младенца, и при првом погружењу рећи: Крещается рабъ Божій (имярекъ) во имя Отца; аминъ — а при другом и

Сына — аминь — а при трећем и Святаго Духа — аминь. — Ако би дијете ива овога остало живо, свештеник је дужан над њим извршити мвропомагање, омовање и пострижење по обичају.

2. Покајање.

П. Како се обавља тајна покајања?

Од. Најприје се из требника очита молитва за онога, који се (каје) исповиједа. Затим свештеник и онај који се исповиједа пред лицем Божијим почну међу собом тихи разговор. Онај који се исповиједа открије своју савјест и пред њим све оптужује своје грјехове. Свештеник пажљиво испитавши његове грјехове поучи га да у будуће побожно и хришћански живот свој настави. Даље разрјешава га од грјехова или му одреди епитимију.

Свештеник је вазда дужан једнога поједнога примати на исповијед. По овоме није му дозвољено, да вишину у заједницу прима на исповијед, јер многи од стида уздржао би се пред вишином да открије своје тајне грјехове.

BIBLIOTEKA
3. Брат
CRNE GORE БУРЂЕ

П. Како се свршава обред вјенчања?

Од. Обављање вјенчања састоји се из три Богослужења, и то: обручење, затим вјенчање, и на пошљетку разрјешење вијенаца.

Чин разрјешења вијенаца по уставу имао би се обавити у осми дан послје вјенчања, но обичај замијенио је правило устава. И тако разрјешење вијенаца обично чини се одмах послје вјенчања.

Ако једна или обје особе, које се вјенчавају први пут у брак ступају то вјенчање бива првобрачно, и обавља се свечаније. Ако ли обје особе ступају у други брак, онда је вјенчање другобрачно и краће. Вјенчање другобрачно састоји се у читању молитава, које чита свештеник. Овијема молитвама моли се Бог, да би брачницима даровао осјећај кајања, и да би им опростио то, што по својој немоћи ступају у други брак.

У другобрачноме вјенчању изостављају се неке молитве, као псалом 127. са односним припјевима: Слава тебѣ Боже нашѣ, слава тебѣ: А такође изостављају се и питања односења се на жениха и невјесту, т. ј. желе ли они ступити у брак?

А сви други обреди свршавају се као при првобрачноме вјенчању.

4. Јелеосвећење (масла.)

П. Кажите чин Јелеосвећења?

Од. Св. тајна Јелеосвећења свршава се над болесником у цркви или дому. Ако је могуће, за свршавање ове тајне зову се седам свештеника. Но у случају нужде може је свршити и мањи број свештеника, а у посве крајњој нужди и један; али то само у таквоме случају, кад се никако не би могао добавити барем још један свештеник.

За извршавање ове св. тајне ваља приуговорити: трпезу и на њој тањир, и у њему брашна пшеничног или пшенице. и на брашну чашу, у којој се улије уље с вином. У брашну околу чаше метне се толико прутића дрвених, колика су свештеника, који тајну свршавају, а на врху свакога прутића обмота се по мало памука. Даље на столу стави се св. Јеванђеље.

Свештеницима дају се запаљене свијеће. На тањир у брашну или пшеници такође запале се три свијеће. (У неким мјестима запале толико свијећа колико је свештеника, при обављању тајне.) По правилу свештеници при свршавању ове св. тајне имали би бити обучени у одежде — фелоне — (У нас је у обичај ушло ову св. тајну свршавати у Епитрахилима.) Свештеници стоје у наоколо стола. Најстарији свештеник кади у наоколо стола, цио храм или дом, као и присутне. Пошто овако окади, стане на своје мјесто, и почне, као обично: благословенъ Богъ нашъ; њак чита: трисвѣтоѣ и Отче нашъ; Господи помилуй 12 пута; приидите поклонимся, и псалом 142; Господи услыши молитвѣ мою. Затим бива мала јектенија, послѣје ове поје се: аллилуја глас 6. и тропари: помилуй насъ, послѣје тропара чита се псалом 50. Поје се канон, даље стихире и јектенија, у којој се садржи пропња за посвећење св. уља и исцјељење болеснога. Ова јектенија мјесто возгласа завршује се молитвом, коју чита најстарији свештеник, на глас да сви чују. Други присутни свештеници читају је тајно у себи. Послѣје молитве читају се опет тропари: Спаситељу, Апостолу Јакову, светитељу Николају, и св. великомученику Димитрију; Бесребрницима, Св. Јовану Богослову и Пресветој Богородици. Послѣје тропара почиње се читање Апостола, Јеванђеља и молитава. Послѣје ових свештеник болесника пома-

зује освећеним уљем. Таквијех читања има седам и сва ова читања свршавају се једнијем истијем поретком. Најприје покаже прокимен, затим се чита Апостол и Јеванђелије; даље јектенија и молитва. Послије молитве помазује свештеник болесника уљем и чита молитву: Отче свѣтъй Врачъ дшшъ и тѣлесъ: и т. д.

Ако би при свршавању масала (Јелеосвећења) било више свештеника, онда читање Јеванђелија и молитава редом говоре. Кад свештеник болесника помазује освећеним уљем, сваки пут узима онај прутић из брашна или пшенице с тањира, и омочивши у освећено уље ону његову страну, која је обмотана памуком, и њом помазује болеснога. Ово помазивање састоји се у томе, што се врхом оног прутића светим уљем нацрта крст: на челу, носу, образу, устима и рукама са обје стране, т. ј. на дланима и на горњој страни руке болеснога.

Пошто се изврши седмо уљепوماвање свештеници, окруже болесника, или ако болесни може сам стане међу свештеницима, па најстарији свештеник отвори св. Јеванђелије и окрене га писменима доде на главу болеснога; служећи свештеници наоколо стојећи придржавају св. Јеванђелије; а најстарији чита потоњу молитву. Пошто се молитва сврши болеснику подноси се да целива св. Јеванђелије. Затим сљедује мала јектенија. Послије ове двије стихире најстарији свештеник говори отпуст. Послије отпуста болесник, (т. ј. онај, који је св. уљем био помазиван) поклони се свештеницима три пут говорећи: Благословите отци светии, и опростите мя грѣшнаго; и добива од њих благослов и опроштај.

5. *Св. Причешће.*

II. Какав се чин причешћа садржи у требнику?

Од. У требнику садржи се кратки чин причешћа, који се практикује за болеснике, који не могу присуствовати св. Божанственој Литургији заједно са осталима вјернима.

Кад свештеник буде позван, да болесног причести, из дарохранилице узме једну частицу од оних, што су за такве случајеве спремљене. У исто вријеме узме и колико је зато нужно мало црвеног вина. Кад свештеник дође код болесника, прочита молитве прописате за то у требнику, ради тога, да се болесник приуготови за причешће. Затим исповиједа болесника, па га послѣје причести обичним начином. Послије причешћа свештеник чита: Нынѣ отпуцаеши раба твоего Владыко. Так

чита: Трисвятое, отче нашъ: тропар дана, слава и ѡбѣ; Богородичан. и т. д.

ГЛАВА ДРУГА.

Обреди за мршве.

П. Какви се обреди свршавају за умрле?

Од. За умрле свршавају се три реда обреда.

1. Обред тако названи литија, која се свршава над умрлим одмах чим умре, докле је још непогребен и то по захтјеву сродника и онијех, који поштују успомену његову.

2. Чин погребѣ, т. ј. такво Богослужење, које се свршава при погребу умрлог.

3. Панахида, т. ј. парастос — Богослужење, које се свршава из љубави и оданости онијех, који поштују успомену својијех сродника и пријатеља, који су се у вјечност преселили. У осталом ово потоње Богослужење свршава се и по уставу св. цркве у означеним данима, и то за све православне хришћане, који су се од вјека упокојили

NACIONALNA
1. Литија.
BIBLIOTEKA

П. Како се свршава литија?

Од. Чим неко умре од православнијех, тада одма има се окупати тијело његово. Затим обуку га у пристојне хаљине, и положи га на сто, и окрену му лице ка кућевним иконама. (код нас окрећу лице обично ка истоку.) Чим овако покојника намјесте, одмах позову једног или више свештеника. Свештеник метне на се епитрахилъ и с кадионицом у руци почне: Благословенъ Богъ нашъ; тада ђак чита: трисвятое, Отче нашъ, яко твое есть царство. Затим тропаре: Со дѣхи праведныхъ скончавшихся, и т. д. Послије тропара ђакон или свештеник говори сугубу јектенију за умрлог. У вријеме ове јектеније свештеник тајно чита молитву, која се свршава са гласним возгласом: Яко ты еси воскресеніе, и т. д.

Литија може се свршити у свако доба, али обично она се свршава на св. литургији послѣ заамвоне молитве, или на вечерњи прије отпуста над кутијом.

П. Шта разумијеваш под именом кутије?

Од. Под именом кутије разумијевам варену пшеницу, која на тањиру напуњена заслади се медом или цукром зато, да би се слађе појела за сјећање на онога умрлог, за кога се помен чинио.

П. Какав значај има то, што се једе та пшеница?

Од. Зрно брашњено у земљи и ако (умре) сагњије његов неки дио, али опет сачува у себи клицу, те опет оживи и нови живот добије. По овоме оно представља прави живот умрлога, који је у мртвоме своме тијелу сачувао услов вјечнога живота и могућност будућега ускрснућа. И тако сјећајући се умрлога ми једемо ову пшеницу (кољиво, панахију) да би тијем кроз ове симболе напојили свој дух вјером у будуће ускрснуће. А то што заслађавамо ову пшеницу изражава нам слатку наду, којом ми тјешимо себе, да не би преко мјере жалили умрлога, као што то чине они, који по вјери немају уздања. А пшеница ова вари се зато, да би пријатнија била за јело. По овоме што се ова пшеница једе, то има духовни смисао, што ми умрлога брата нашега предајемо трулежу у гробу, а при томе и ми сами одрђени будући на смрт, кријепимо себе вјером у будуће наше ускрснуће, и тјешимо се надом на живот будућега вијека.

2. Погребене.

П. Бива ли за све умрле једнаки обред погребња?

Од. Не бива за све једнак, него су различити обреди погребња, и то: по различности узраста и положаја (звања) умрлих, и најпослије по различности времена, у коме се погреб обавља.

Обреди погребња ови су:

- а.) Погреб свјетских људи.
- б.) „ свештеника.
- в.) „ младенаца (дјецe.)
- г.) „ у опће православнијех, који умру и погријебају се свијетле (ускрсне) седмице.

а.) *Чин погребња свјетских људи.*

П. Кога разумијете под именом свјетских људи?

Од. Под именом свјетских људих разумијевам све православне хришћане осим свештеника. По томе кад говоримо о погребу свјетских људих, ми ћемо под тијем именом разумијевати све одрасле без обзира свакојега звања и пола осим јединих свештених лица.

Обћи поредак погребња састављен је овако: Изношење умрлог из дома и пријенос у цркву; опијело тијела у цркви и погреб, т. ј. спровод тијела на гробље и стављање његово у земљу.

Износ мртвог из дома.

Кад свештеник дође у дом умрлог, стави на се епитрахиљ и фелон, узме кадионицу, метне у њу тамјана, покади тијело умрлог и остале, који се у дому налазе. Затим свештеник рече: Благословенъ Богъ нашъ; ђак одговори — аминъ — и чита трисвятое, отче нашъ; — свештеник — яко твое есть царство. Послије тога одмах се поју тропари: Со дѣхи праведныхъ; въ упокоищи твоемъ господи; Слава: Ты еси Богъ сошедый во адъ: и нынѣ: Ёдина чистая и непорочная Дѣво: Затим сугуба јектенија за умрлог — и возгласъ: яко ты еси воскресеніе: и т. д. Премудрость; честнѣйшю и отпуст од свештеника: Живыми и мертвыми обладаяи Христосъ истинитый Богъ нашъ: и т. д. Затим сродници и блиски пријатељи приступе и целивају мртвога. Кад се то сврши, дижу мртвог и износе га из дома и наставе пут к цркви. Путем идући поју најеходнију за ову пригоду пјесму: Святый Боже; святый крѣпкій, святый безсмертный, помилѣи насъ: Осим тога (у Русији) постоји побожни обичај, да пред спроводом носе и св. икону, која принадежи покојнику, пред којом се је он за свога живота молио.

Таквим начином спровод иде до цркве, у којој се постављају моћи покојникове.

Опијело почиње се обично благословом од свештеника, за којим сљедује читање 90. псалма: Живый въ помощи Вышняго: Затим се поју непорочни,*) т. ј. 118. псалом с прицјевима: зато се овај псалом и дијели на три статије. Пред његовим почетком поје се стих: Благословенъ еси Господи, навчи мя оправданіемъ твоимъ. И затим почиње се прва статија, у почетку које поје се, као заглавље њено: Непорочни въ пѣть: аллилѣа: Затим сљедује појање свијех 72. стиха прве статије

*) Псалом 118, назива се непорочним зато, што он представља пут к непорочности, утјешења непорочнога срца, и спокојство његово пред Богом. Ово је један између најумилителнијих псалмова, који испуњава срца вјернијех добром и пуном утјехе надом. Назвање непорочних узето је из првих ријечи псалма: Блажени непорочни въ пѣть: Отуда је и узето заглавље прве статије. Заглавље друге статије: Заповѣди твоя, помилѣи раба твоего: узето је из првога стиха друге статије, а то је из 73. стиха овог псалма: Рѣцѣ твои сотворишѣ мя, и создашѣ мя, и научиша заповѣдемъ твоимъ. Заглавље треће статије: имя твое аллилѣа: узето је из првог стиха, те статије, а то је 132 стих псалма: призри и помилѣи мя по свѣдѣ любящихъ имя твое.

с припјевом: аллилѡіа ка свакојему стиху. Послије тога говори се јектенија за умрлог.

Затим почиње појање друге статије, у почетку које говори се њено заглавље: Заповѣди твоя: помилѡи раба твоего. Друга статија продужава се до 131. стиха истог псалма. Сваки њен стих поје се с припјевом: Помилѡи раба твоего. Послије друге статије говори се опет јектенија за упокој душе умрлога.

Иза овога говори се заглавље треће статије: Имя твое аллилѡіа и поје се потоњи дио псалма до 176. стиха с припјевом: аллилѡіа, ка свакоме стиху.

Пошто се сврше непорочни, поју се тропари непорочни: Благословенъ еси Господи, научи мя оправданіемъ твоимъ: Святыхъ ликъ обрѣте источникъ жизни, и дверь райскѡю и т. д. Послије ових тропара опет се говори јектенија за умрлог. Затим бива појање тропара: Покой Спасе нашъ съ праведными раба твоего: Слава, и нынѡ: Богородичан: Отъ двѡвъ возсіявѡи мѡрѡ Христе Боже.

Послије ових тропара чита се 50. псалом, и затим одма канон за умрлог са припјевом: Упокой Господи дѡшѡ усопшаго раба твоего. Иза 3-ће пјесме канона јектенија и сједални. Послије 6-те пјесме јектенија кандакъ и икосъ. Послије 9-те пјесме опет јектенија.

Затим осам стихира на осам гласова. У тима стихирама најумилитељнијим начином изложено је учење о смртности човјечије природе. Држи се да је ове стихире саставио св. Јован Дамаскин, који их је написао да њима утјешу једног свог друга, који је оплакивао смрт једног својег сродника.

Иза ових стихира читају се блажени. Затим се чита Апостол и Јеванђелије. Послије Јеванђелија јектенија за умрлог.*) На овој јектенији молитву: Боже дѡховъ чита свештеник на глас, а прве читао је тајно. Послије ове молитве присутни приступају и умрломе дају потоње цјеливање. У колико ово цјеливање траје поју се пригодне за то стихире.

Послије три пут вѣчная память. Најпослије свештеник над умрлим чита опросителну молитву, у којој по благодати

Примједба. Протојереј Михаиловски примјећује, да у јектенијама, молитвама и возгласима не би се имало говорити земне титуле, као н.пр.: Бољарина, графъ, књаза, краља, цара и т. д. јер рабъ и владыка, царъ и воинъ, богатѡи и убогѡи всѡи предстоять предъ Господемъ у равномое достојанству. Али и у Русији и код нас уобичајено је говорити с титулама. Руководство церков. устава В. Михаиловскога С.-Петрбургъ 1871. стр. 126.

и власти, која је свештенику дата од Исуса Христа, разрјешава умрлога од свију гријехова његових. Ова је молитва у неким мјестима засебно печатана, и даје се умрломе, да је у руци понесе у гроб. Са овом молитвом свршава се опијело.

Затим тијело покојниково носи се на гроб и предаје се земљи. Пред носилима имала би се носити икона домаћа, пред којом се покојник за живота Богу молио. Свештеник са ђацима иде напријед, и сви поју: Святѣй Боже, и т. д. Чита се Отче нашъ и т. д. и мртви полаже се у гроб. Свештеник узме лопату и мало земље на њој, па по мало баца унакрст на умрлога и говори: Горподня земля, и исполненіе ея, вселенная, и вси живушци на ней. Затим унакрст прелијева мртвог уљем из кандила, или у недостатку овога мало пепела из кадионице.

И послѣ тога покривају гроб, и овијем је све свршено.

б.) *Чин погребѣ свештеничког.*

П. Каква је разлика између свјетских људи и погребѣ свештеничког?

Од. Погреб свештенички свршава се са већом свечаношћу и дужи је него ли погреб свјетских људи.

Ово потребује сами значај свештеника, јер је за њега потребна већа молитва и помоћ зато, што је и његова одговорност пред Богом већа, него ли простих људи, а то, колико за његове сопствене гријехове, толико за гријехове његовој пажњи повјереног народа. А поред овога то је нужно и ради народа, да би он овијем веће оцијенио свештеничку службу и његов свети чин. И најпослије ово је потребно ради самијех живих свештеника, да би они учествујући у овако свечаном погребу својега сабрата и саслужитеља осјетили спасителни страх, и да би се тијем у неколико поучили, да се звању своме пристожно владају.

Кад умре свештеник, нико од свјетскијех људи не би му имао приступити. Ка тијелу умрлога свештеника приступе три свештеника, и његово тијело снесу и положи на чистој простирци. Затим наго тијело умрлога отиру уљем, и обуку га најприје у његове хаљине (мантије), а послѣ у потпуне свештеничке одежде. Лице му покрију ваздухом, а на прси метну му крст и св. Јеванђелије. Кад све ово буде свршено, тада се и сами свештеници обуку у одежде и над умрлијем обављају литију.

Истим начином, којим се из куће износи тијело умрлога свјетовњака, тако се износи и тијело умрлог свештеника. У

овоме само је та разлика, што упокојеног свештеника носе свештеници обучени у одежама и поју: „Святѣй Боже,“ или ирмос канона „Помощникъ и покровитель.“ Тијело покојниково стави се у цркви, и около мртвачког сандука метну се свијеће.

Опијело умрлога свештеника почиње се појањем непорочнихъ, које се свршава с припјевима исто онако, као што то бива при опијелу свјетскихъ људи. Но у вријеме кад се при опијелу свјетовњака чита 50-ти псалом испред канона, тада опијело свештеника узима други облик. Мјесто 50-тога псалма поје се први антифон 6-тога гласа, послѣје којѣга шљедује прокимен, апостол, Јеванђелије и молитва, коју свештеник чита на глас. Послѣје молитве сједален и псалом 22-ги: Господь пасеть мя; с припјевом: аллилѹа ка свакојему стиху овог псалма. Затим поје се тропар и опет прокимен, апостол, Јеванђелије и молитва, коју чита други свештеник. Послѣје молитве други антифон 6. гласа и псалом 23. Господня земля; с припјевом: аллилѹа, ка свакоме стиху псалма. Затим чита се тропар и сједалан. Послѣје тога шљедује и трећи пут прокимен, апостол, Јеванђелије и молитва, коју чита трећи свештеник. Послѣје тога трећи антифон 6. гласа, послѣје којѣга чита се псалом 58. Коль возлюблѣнна селеня твоя; с припјевом аллилѹа, ка свакојему стиху псалма. Затим опет шљедује тропар ива којѣга долази опет четврти пут прокимен, апостол и Јеванђелије. Послѣје овог Јеванђелија нема молитве, него се почињу блажени. А послѣје ових опет пети пут прокимен, апостол и Јеванђелије. Послѣје петого Јеванђелија чита се псалом 50., и одмах за њим канон велике суботе: Волною морскою; с припјевом: упокой Господи дшш8 усопшаго раба твоего.

Послѣје 3. пјесме сједалан; послѣје 6. пјесме јектенија заупокојна и кондак: Со святыми; мјесто једног икоса послѣје кондака читају се 24. икоса с припјевима аллилѹа ка свакоме икосу и затим опет кондак: Со святыми упокой. Послѣје 9. пјесме јектенија заупокојна и ексапостилари са стиховима, који се повторавају иза свакојѣга стиха. Даље опијело обавља се слично свршавању посведневне јутрење. А то по имену: читају се потоњи псалми псалтира: Хвалите Господа с небесъ; и поју се стихире на хвалите. Затим: Слава во вышнихъ Богу; Сподоби Господи, и стихире самогласне свију осам гласова. Ове стихире увете су из октоиха, гдје су оне распоређене на суботним службама на стиховње на јутрењи. Ка свакој самогласној стихирѣ додају се још по двије стихире са стиховима

и по једна стихира Богородична. Послије стихира: Благо естъ исповѣдатися Господеви; Трисвятое, тропари и сугуба јектенија заупокојна.

Затим шљедује пошљедње цјеловање, и истодобно поју се стихире и опијело се свршава исто онако као опијело свјетских људи.

Погреб свештенички свршава се као и погреб свјетовњака само с том разликом, што пратећи тијело свештеника на гроб поред Святиѣ Боже, могу се појати и ирмоси великог канона: Помощникъ и покровитель.

в) *Чин погребла младенца.*

П. Зашто је састављен особити чин за погреб младенца?

Од. Зато, што младенци у цркви састављају особиту врсту по благодати Божијој спасених, који су особито одликовани од Господа нашега Исуса Христа онда, кад је Он благосиљајући дјецу рекао, да такovýchъ естъ царствіе: Црква наша признаје на основу ових Спаситељевих ријечи, да су младенци, који нијесу били у стању, да учине гријеха, посве од њега (гријеха), као невини ослобођени; а при томе од прародителнога гријеха крштењем опрани и удостојени царства небеснога. Зато при опијелу младенца изоставља се из опијела одраслијех све оно, што се односи на опроштење пријекла. А поред тога моли се Бог, да младенце удостоји царства небеснога, које молитве поткрјепљавају се онијем обећањем, које је Спаситељ још на земљи будући обећао. По овоме готово цијело опијело младенца одликује се од опијела одраслијех људи, а само у гдје чему има наличија.

Умрлог младенца, као обично ваља окупати, и обући га у бијеле хаљине, и по могућности окитити га цвијећем, или чим другим пристојним. Али ово није по уставу, него по лијепоме обичају, који проистиче од вјерскога осјећаја надом на будући загробни живот, који на другоме свијету младенце очекује.

Износ тијела младенца из дома обавља се обично с литијом сходно чину одраслијех. Но у опће има се примјетити, у заупокојној јектенији, како на литији, тако и при опијелу младенца има нека промјена, т. ј. ова јектенија сасвијем се разликује од прошења у јектенији за одрасле, и ова прошења удешена су да саодговарају невиности младенца. Тако на пр. друго прошење у јектенији одраслијех гласи: Еште мо-

лимся о упокоени души раба Божія, тога и тога, и: о еже проститися ему всякому прегрѣшенію вольному же и невольномъ; а за младенце говори се друкчије и то: Еще молимся, о упокоени блаженаго младенца, тога и тога, и: о еже по неложномъ своемъ обѣщанію, небесномъ своему царствію того сподобити. Сличне особитости учиѣне су свуда, гдје у опијелу одраслијех бива ријеч о грѣховима и њихову опроштењу. Ово ваља добро утувити, да кад би каквијем случајем обављали опијело младенца на изуст без књиге, да се не би противу црквенога устава погријешило, при обављању опијела младенца.

Опијело младенца обично почиње благословом свештеника, и читањем псалма: Живѣи въ помощи вышняго: алилѣа; Блаженъ егоже избралъ и пріялъ еси Господи, и память его въ родъ и родъ. Затим трисвѣтое, тропари, псалом 50. и канон с прицјевом: Господи упокой младенца: Послије 3. пјесме јектенија и тропар; послије 6. пјесме јектенија и кондак: Со свѣтими упокой: послије кондака обични икос, изи којег још долазе три икоса, и онег кондак. Послије 9. пјесме јектенија; свјетилан и блажени. Затим прокимен, апостол и јевангелије. Послије јевангелија бива цјеливање умрлога и поју се стихире, које су нарочито за овај чин састављене. За тим се поје литија са обичним отпустом. Послије отпуста свештеник отпоје вѣчнѣю память умрломе. Ово исто отпоју и појачи.

На пошљетку свештеник на глас очита молитву за покој младенца, да га Бог удостоји царства небеснога. Погреб и положијење у земљу обавља се као обично.

г) Чин опијела и погребѣ, који бива свијетле (васкрсне) седмице.

II. Зашто је свијетле седмице уставом одређено особито опијело?

Од. То је уставом одређено ради вишег значаја и части веселога празника ускренућа Христова. Овај је празник пун весеља и радости, а не жалости. Овако се каже у требнику.

Св. црква ове седмице прописује такве пјесме при опијелу, које су зачињене радоснима пјесмама васкрсења Христова. А ово се односи на тај врло умјесни и побожни смисао, као да би се тијем хтјело показати, да нам је у те дане Божије милосрђе близу, које је склоњено, да нам опрости грѣхове наше, и које нам отвара врата небесног царства.

У те дане над умрлим свршава се литија овијем поретком: Свештеник чини обични почетак: Благословенъ Богъ нашъ. Појачи поју Христосъ воскресе трипут. Свештеник говори обичне стихове: Да воскреснетъ Богъ и т. д. У то вријеме свештеник кропи водицом сандук умрлог унутра и споља. Затим бива јектенија за умрлог, и поју се стихире. Воскресение Христово видѣше: Послије овога појући пасхални канон умрлог носе у цркву.

У храму допоје се канон. Послије 3. пјесме јектенија заупокојена. Послије 6. пјесме опет иста јектенија и кондак са Икосом. Затим мјесто трисвятаго поје се: Елицы во Христа крестистесе, и чита се Апостол онај, који је тога дана прописат на литургији, и чита се прво васкрсно Јеванђелије. Послије Јеванђелија: Воскресение Христово видѣше: и затим потоња пјесма канона. Иза овога ексапостиларији и тропари: Ангелскій Соборъ удивися: а иза тога одмах дођу пасхалве стихире: Пасха священная намъ днесъ показася: са обичнима прицјевима. У вријеме кад се поју пасхалве стихире, бива цјеливање умрлога. Затим јектенија за умрлог, послѣ које чита на глас свештеник молитву. Послије обичнога возгласа бива обични отпуст и молитва опростителна.

При пратњи тијела покојника до гроба мјесто трисвятаго поје се: Христосъ воскрес: **CRNOJEVIĆ**

Погреб се обавља обичним поретком, сам с тијем додатком, што при спуштавању тијела у гроб поју тропар: Земле, зинувъ прими отъ тебе созданое.

3. Панахида.

П. Кад се свршава панахида (парастосъ)?

Од. Устав прописује, да се панахида (парастосъ) свршава у петак вече у очи суботе, и то онда, кад се намјерава у суботу држати заупокојна служба. А тако исто парастос држи се на извјесне тако зване (родитељске) задушне суботе послѣ литургије. Али без обзира на ово устав дозвољава, да се парастос за умрлог може држати у свако доба.

Да би нам овај обред што јаснији постао, објаснићемо шта су то и које су задушне суботе.

Задушницама називају се три суботе. и то оне, у којима по уставу и благочестивоме предању вјерни и побожни хришћани заједно са св. Црквом свршавају особито помињање умрлих. Ове су суботе: 1. субота Митровска, т. ј. субота, која долази

пред даном 26. Октобра, у који се држи успомена св. Велико-мученика Димитрија Мироточивога. 2. Субота, месопусна, т. ј. субота у очи месних поклада, и, 3. Субота Духовска, т. ј. субота у очи празника Тројчинског.

Прва од ових субота само у Русији посвећена је помену за мртве. Овај обичај уведен је у Русији још од 14. вијека од догађаја, кад је велики Књаз Димитрија Јовановић Донски одржао побједу над Мамајем на Куликовском пољу 1380 год. 8. Септембра. Овај Књаз кад је у Манастиру св. Тројице (у садашњој Троицко-Сергијевој Лаври) држао помен за оне војнике који су у вишереченој битци погинули, предложено је духовенству, да се сваке године чини помен у суботу пред даном 26. октобра.

Друге двије суботе одређене су уставом. У суботу месопусну (задушну) помињући душе умрлих, ми улазимо у неко као помирење са самима собом, да тијем боље приуротовљени пођемо на сусрет посту и покајању.

У суботу пред Тројчиндан приуротовљавајући се великоме празнику нашега освећења и спасења, помињући наше покојнике, ми изјављујемо вјеру своју, да ће и они по милости св. Тројице бити учесници небеснога Царства, које је даровано роду људскоме по благовољењу Бога оца, садјејством Бога Сина и освећењем Духа светога.

Чин (панахиде) парастоса овако бива:

Постави се кољиво (панаија) на столу и то обично насред цркве према царским дверима. Свештеник обучен у епитрахилъ и фелон са кадионицом у руци стане пред кољивом, почне кадити и рече: Благословенъ Богъ нашъ. Читач — аминъ — и псалом 90. Живыи въ помощи вышняго: и т. д. Свештеник окади у накрст кољиво, преда кадионицу, и кад читач сврши псалом са слава и нынѣ: аллилуѣа трипут! Бакон, ако га има, ако ли нема свештеник стојећи пред кољивом, и држећи у руци свијећу запаљену говори јектенију за једног или више њих мртвих. Јектенија почиње овако:

Миромъ Господѣ помолимса:

О свѣшнѣмъ мирѣ, и о спасеніи дѣшѣ нашихъ Господѣ помолимса.

О оставленіи согрѣшеній, во блаженнѣй памяти преставльшихса (ако их је више) (ако је за једно

мушко) прѣставльшагосѧ, (ако је женско) прѣставльшасѧ Господѧ помолимсѧ.

О приснопоматныхъ рабѣхъ Божиихъ (ако је више); о приснопоматникѣхъ — нѣй — рабѣ Божиѣмъ Божіей, (ако је једно), покол тишины, блаженна памяти ихъ (его или еѧ) Господѧ помолимсѧ.

О простити имъ (емѧ или ей) всякое прегрѣшеніе вольное и невольное, Господѧ помолимсѧ.

О неосѣжденнымъ (неосѣжденномъ — ной) предстати у страшнаго престола Господа славы, Господѧ помолимсѧ.

О плачущихъ (плачущемъ или щей) и волѣзныющихъ (волѣзныщемъ или щей). Чающихъ (чающемъ или чающей) Христова стѣженіа: Господѧ помолимсѧ. CRNE GORE ĐURĐE

О ѡпѣститисѧ имъ (емѧ или ей) ѡ всякіа волѣзны, и печали, и въздыханіа, и вселити ихъ (его или ю), идѣже присѣщаетъ свѣтъ лица Божіа: Господѧ помолимсѧ.

О ако да Господь Богъ нашъ зчинитъ души ихъ (его или еѧ) въ мѣстѣ свѣтаѣ, въ мѣстѣ злачнѣ, въ мѣстѣ покойнѣ, идѣже вси праведніи пребываютъ: Господѧ помолимсѧ.

О причтеніи ихъ (его или еѧ) въ нѣдрѣхъ Авраама, и Исака, и Иакова: Господѧ помолимсѧ.

О избавитисѧ намъ: и т. д.

Застѣпи, спаси, помилуй, и т. д.

Милости Божіа, царства небеснаго, и оставленіа грѣховъ испросивше тѣмъ (томъ или той), и сами

сѣвѣ, другъ друга, и весь животъ нашъ Христѣ Богѣ предадимъ.

Возглас. **А**ко ты еси воскресеніе и животъ, и покой усопшихъ раковъ твоихъ (усопшаго раба твоего: или усопшую рабу твою) имамъ: и т. д.

Затим се поје аллилуія на 8-ми глас са стиховима суботне службе: Блажены: аже избралъ еси и т. д. Послије тропар глас 8. Главниною мудрости: двапут. Глава и нынѣ: Богородичанъ: Тебе и стѣна:

Затим одмах: **А**ко аще бы не законъ твой повченіе мое былъ: и т. д. Послије ѣкон или свештеник говори јектенију: Паки и паки миромъ Господѣ помолимса.

Еще молимса о упокоеніи души усопшихъ раковъ Божіихъ (о упокоеніи души усопшаго раба Божіа), имамъ: и ѡ еже проститиса има (емъ или ей) всякомъ прегрѣшенію, всякомъ же и невольномъ.

Ако да Господѣ Богъ учинитъ души ихъ (душѣ его, или еѣ), идѣже вси праведни упокояются.

Милости Божіа, царства небеснаго, и оставленія грѣховъ ихъ (его или еѣ), у Христа безсмертнаго царя и Бога нашего просимъ.

Бакон: Господѣ помолимса.

Свештеник молитву:

Боже духовъ, и всякіа плоти и т. д.

Свештеник възглас: **А**ко ты еси воскресеніе, и животъ, и покой. и т. д.

Затим одмах: Благословенъ еси Господи навчима оправданіемъ твоимъ; и тропари: свѣтыхъ

ликъ обрѣте источникъ жизни: и т. д. Послије ових тропара: аллилуѣ трипут: и одмах јектенија као што је напријед казано.

Затим сједалан глас 5. Покой Спасе нашъ съ праведными рабы твоѣ: (раба твоего или рабъ твою.) Глава и нынѣ: Богородичан: ѿ Дѣвы возсіавый міръ: Читач 50 псалом: помилуй ма Боже: Послије тога канон мртвима из октоиха по гласу на 4. с припјевима: Днвенъ Богъ во сватыхъ своихъ Богъ Израилевъ; и упокой Господи дѣшы усопшихъ рабъ твоихъ (дѣшѣ усопшаго раба твоего или усопшиѣ рабы твоѣ). Послије 3. пјесме ирмос: нѣсть сватъ, акоже ты Господи Боже нашъ: Затим, јектенија за умрлог: Паки и паки: и еще молимса о упокоеніи: и остало све као што је напријед казано. Послије возгласа сједалан глас 6. Константинъ света вѣчская слава, и нынѣ: Богородичан: Всевѣтаѣ Богородице и т. д. Послије 6. пјесме ирмос: Житейское море воздвигаемое: и јектенија, као што је напријед казано.

(Наставиће се.)

БЕСЈЕДА ШЕСТЕ НЕДЕЉЕ ВЕЛИКОГА ПОСТА

говорио у парохијалној цркви Широ Радичевић, парох бериславачки.

Благочестиви Хришћани!

Данашње нам св. јеванђеље преставаља свечани улазак Господа нашег Исуса Христа у Јерусалим. И тај улазак показује Његово драговољно жртвовање за гријехе рода људскога. Он зна своју биједну судбу, зна да ће за неколико дана невино на крсту умријети, па ипак великодушно и драговољно иде

смрти на сусрет — а све то за благо и спасење нас грешника, јер Он дође „грѣшныя спасти.“

Овим данашњим празником улазимо ми, православни хришћани, у велике дане страсне седмице, те би потребно било, због нас самих и нашег ради спасења, да размислимо о путу живота Исуса Христа.

Пут, којим је Он ишао, унапријед му је био одређен од Бога. Па да ли му живот можемо назвати путем? Можемо, јер му је у истани живот путовање од једнога мјеста до другога све ради поучавања, као и што се каже за њега, да је пролазио свуда „благовѣствѣя и исцѣляя вся.“ (Дејја. ап. гл. 3 Х. 38). Он пролази предјеле јудејске учећи, тјешећи и чинећи добра свијема, који тога требаху. Гдје-год би дошао свуда гледаше да распротрани истине познавања и поштовања Бога, да утврди мир међу људима — а све то по одређењу божијему, јер сам за себе говори: „Азъ не придохъ да творю волю мою но волю пославшаго мя Отца.“ Све што чини, чини да се прослави име Божије на земљи, исповиједајући по ријечима: „Нынѣ прославихъ тя, Отче, на земљи, дѣло совершихъ еже далъ еси мнѣ да сотворю.“ Дакле све што се догодило у животу Христовом, све то унапријед Богом одређено је било. Па и пут нашег живота напријед је Богом одређен, јер сваки од нас има свој Божјим промислом назначени позив. И све на што наилазимо на путу нашег живота, све срећне и несрећне прилике, које нас предусретају — све то долази нам по вољи божијој и треба да нам послужи на развијање и утврђење наших моћи, тиме да се образује наше срце и дух да нам се управи на оно, што је непромјенљиво и вјечно — на Бога. Према овоме до сада реченоме нека нико не помисли, да слијепи случај одређује пут нашег живота, нека нико равнодушно не глада на то, у каквим приликама живимо, какве радости и какве среће тражимо на путу живота; него сви ваља да по примјеру Спаситеља идемо путем дужности и позива, који нам је Бог одредио, свагда да имамо на уму, да Бог гледа на наш пут, да Он зна идемо ли путем гријеха или путем врлина. Па зато путујмо путем врлина по примјеру Христовом, па смо тијем угодили Богу и показали се достојни оних добротинастава, која нам Христос на своме путу живота у толико прилика указа! И за сва та добра учињена роду људском њега очекују страдања. Он зна за њих, јер прије истих страдања говори својим ученицима: „Се восходимъ въ Јерусалимъ и скончаюгся вся писаная пророкы о сынѣ человѣчествмъ.“

(Лук. XVIII 31.) Он долази у Јерусалим и ту га дочекују, као што из данашњег св. Јеванђеља видимо, најсвечанијим начином. Примљен је био као цар, пут му посипају цвијећем и покривају хаљинама, те изгледа као да ходи у славу и величанство, а оно овај га долазак на скоро поведе на Голготу, на мјесто страдања, мучења и смрти саме.

И на нашем путу живота бива оваква промјена среће и несреће. И ми наилазимо баш онда, кад мислимо да смо у слави, на страдања и невоље. Па и зато благодаримо Богу, а не клонимо се ни радости ни утјехе, које нам он као милостииви отац шаље; не забораваљајмо, да нас је често Он својом очинском руком заклонио од опасности; свагда на уму имајмо, да пут нашега живота не пролази само кроз цвијеће украшене пољане среће, већ да он води и кроз мрачне долине невоља. И многе га судбе гоне, да мора да путује кроз овакве непогоде и невоље — па зар таквог да оставимо без помоћи! Не, већ хришћанска дужност изискује, да им пружимо нужне помоћи и утјехе, да их охрабримо и успокојимо, ако смо ради небеско блаженство добити. Угледајмо се само на Христа, слеђујмо у животу нашем само Његовом примјеру, па се надати можемо и Његову поздраву: „Рабе благи и вѣрнии!“

Господ наш Исус Христос истрајао је на своје путу све до краја свога земнога живота, био је остао вјеран своје високоме позиву. Он долази у Витанију, одатле полази у Јерусалим, гдје га извјесна смрт очекује, и како јој Он спокојно на сусрет иде! И то једино ради спасења грешног човјечанства а тиме да изведе дјело, што му је Отац повјерио. Све тешкоће страдања Он је побједио вјерношћу и поуздањем у Бога. И ми, љубазни хришћани, имајући њега пред очима ваља да смо вјерни дужностима свога позива, да смо стални у свијема приликама, у којима се наћи можемо на путу овога живота, свагда се тврдо уздајући на Бога, који никога без помоћи оставио није нити ће оставити. Па будемо ли се тврдо уздали у Бога, то никад залутати нећемо, ништа нам на путу сметње чинити неће, тим путем ћемо и до славне цијељи доћи, као што и Господ наш Исус Христос вјеран будући своје позиву узнесе се славно на небо и сједе „одеснѣю Отца“.

Он је истина страдао и у гроб положен био, али та страдања увјенчана су славом, и као што је Он прославио оца на земљи, тако и Њега Отац прослави на небу. И наш пут, православни хришћани, губи се у гробу, али је цијељ нашега живота вјечна, јер с оне стране гроба очекује нас вјечна отаџбина,

гдје вјечно видјело замјењује мрак овога земнога живота, ће престају страсти и борбе, а на ступа вјечни мир. И та блаженства, каква по ријечима апостола „око не видъ и ухо не слыша“, достигнуће они, који не буду малаксали на своме путу. А клонуги нећемо, само ако будемо пред очима имали цијељ свога живота.

Па за то, благочестиви хришћани, гледајмо на наш пут живота као на пут, који води у небо, у вјечно блаженство. И ако овако вршили будемо, моћи ћемо се од порока уклонити и потражити пута, који води врлинама, моћи ће лакоумни поправити се и управљати стопе своје првој цијељи, тад ће тужни, прогоњени и презрени моћи уздржљиво претрпити кратко вријеме борбе и туге, свагда на уму имајући ове утјешне ријечи апостола Павла: „Аще съ Христомъ терчимъ, съ нимъ и воцаримся, аще съ нимъ умрохомъ, съ нимъ и оживемъ“.

А м и н !

 NACIONALNA
 BIBLIOTEKA T.

Из дјела епископа зеландског Мартенсена. *)

Превод Л. Поповића
ПОПОВИЋ

Под утицајем хришћанства, као противност националном егоизму и праву силног, израдио се међу-народни закон, који захтјева, да се узајамни одношај међу народима одређује сагласно с начелима правде и хришћанске хуманости. Тежња за уређење међународног права особито се опазила од времена реформације. *) Но ипак историја хришћанства до нашег доба показује непрекидни ред правних нарушења, које један народ врши против другог. У хришћанском свијету свагда се може чути „о ратовима и о ратним гласовима“ (Мат. XXIV, 6). Но истинити значај тог права састоји се у том, да служи средством за предупређење неправде и насиља помоћу физичке силе и за принуђавање у оном, што захтјева правичност.

*) В. знаменито дјело Хуго Гроција: „De jure belli et pacis,“ 1629. г.

*) Хришћанское учение о нравственности въ изложении Г. Мартенсена, доктора богословія, епископа зеландскаго, въ Дании. Въ двухъ томахъ. Переводъ съ послѣдняго авторизованнаго англійскаго изданія А. П. Лоусина. С.-Петербургъ. Изданіе книгопродавца — издателя И. Л. Тузова. 1890. —

Рат је један од најбољих доказа велике искварености човјечије природе, једна од највећих невоља и казана на земљи. Но ипак он је неопходно зло, које налази свој основ у божанственом поретку, јер „начелник узалудно не носи мач о бедри,“ и као што је он дужан употребљавати тај мач против унутрашњих друштвених непријатеља, тако исто дужан га је употребљавати и против спољашњих непријатеља. У томе што је власти дат мач од Бога, налази се разлог и оправдање за рат. Била би врло једнострана тврдња, да је мач дат начелницима једино за то, да бране државу од унутрашњих нападаја, а не за то, да је чувају и од спољашњих насртаја.

Но управо за то, што је повјерени од Бога мач дат у руке грјешнијех људи, њим се и могу чинити тако страшне злоупотребе. Само онај рат налази се у сагласју са божанственим поретком, који се води у корист правичности оруђем правде. Просто *лични и династички ратови су за осуду*, јер је неправедно, да народ и држава служи као средство за чисто личне интересе. Рат се може водити једино у интересу читаве државе зато, да се заштити држава онаква каква је. За осуду су такође и ратови, који се чине *из освете*, као год и просто освајајући ратови, који имају циљ само распрострањење власти. Чист егоизам, *с његовом прорачунатом мудрошћу*, никада није праведан. Правичан рат треба да *потиче* из објективних правничких основа и треба да је у исто вријеме *довољно мотивиран* за то, што свако нарушење извјеснијех права не може служити као довољан разлог за ратовање. Правични, довољно мотивирани рат јест само онај, који се чини у корист виших и важнијих блага народа, за олтар и огњиште (*pro aris et focis*), за оно, што је неопходно потребно за благостање народно, како у духовном, тако и у материјалном смислу, или онај рат, којим се има у виду пружити помоћ другијем народима, који се налазе у стијешњеном и угњетеном стању; јер при узајамној вези (или „концерту“) држава, ниједна држава не може се искључно егоистички старати само о својим сопственим интересима. Кад исказују мишљење, да је само онај рат праведан, који се предузима једино ради одбране, но, ипак, *нè* рат нападни, то оваква разлика не одговара стварности, јер заштита у многим случајевима не може се са свијем одијелити од нападаја. Због овога потпуно се може рећи, да праведно ратовање свагда треба да се врши ради одбране или заштите, па било то да неки народ брани од угњетавања самог себе или други народ, на основу чега

се може напанути и на неку непријатељску или грабљиву државу, која се овим има у виду онеспособити за чињење штете. Са овог гледишта ми морамо посматрати и *религиозно* ратовање, не гледајући на сва опривргавања тако много распротрањене нерелигиозне политике, која у својем индеферентизму мисли, да су сва религиозна вјеровања једнака, те и да она потпуно треба да нестану пред лицем хуманости и цивилизације. Позитивне религије никада се не могу истиснути из свијета, и религиозно ратовање има свог разлога. Премда оно и не потпада оправдању онда, кад се предузме с циљем ширења вјере посредством мача, но оно налази себи потпуно оправдање, када се предузима с циљем заштити права угњетеног народа у религиозном одношају.

Из узрока, што рат повлачи за собом највеће ужасе и што онај, који почиње ратовање узима на себе најстрожију одговорност, то никада не треба почињати ратовање прије него се исцрпи све, што може да послужи за мирно утишавање спора, па, шта више, и за вријеме самог ратовања треба, колико је могуће, примјењивати са начелима хуманости, и на овај начин уклањати сваку непотребну свирепост. Војничко лукавство и узајамна пријевара, разумије се, не могу се у овом случају осуђивати, пошто с обадвије стране употребљавају један против другог не само насилне мјере, већ такође и лукавство, уједно са свима вјештачким начинима војевања. Но хришћанска хуманост захтјева, да због тога што се ратовање предузима ради мира, увијек и при ратовању остаје таква област, у границама, које би могли имати повјерења један према другом говорити истину, и гдје би се сматрало за *непоштено* изигравати то повјерење. И гдје хришћанство има својијех правијех шљедбеника, ту ће и хришћанска љубав указивати милосрђе заробљеницима и рањеницима, као што то ми видимо у ратовањима новијег времена. За вријеме тијех ратовања црква и њене слуге, пратећи своје борце на ратном пољу, јављају се међу њима као преставници вишег царства мира.

У осталом на рат уопште треба гледати јуначким очима и не мислити само о оним невољама, које су са њим скопчане, већ узимати у обзир и оне велике несреће, које се имају у виду помоћу њега уклонити. И ако једнострано песимистички правац гледа само на велике ужасе и опустошавање сваког рата, на ужасе ратног мегдана, на оне жалости, које се њим чине уцвијељеним породицама, на спаљивање градова и опустошавање њива, као и на необуздано свирепство ђаволскијех

страсти, — ипак ми не треба да губимо из вида и ту добру страну, што рат производи такође утицај, који подстиче друштвени живот на живљи и успјешнији рад и чисти га од рђавијех елемената.

Он буди успавани патриотизам и позива грађане да оставе свјетске насладе, које млитаве људе, као год што их од ситуација и себичнијех интереса подстиче на пожртвовање и самоотрегоријевање у интересу опште користи. Он буди у многима живо сазнање ништавности и неувјерености у људским дјелима, многе научи да се моле и смирено преклањају пред Свемогућим Господом, чији праведни судови могу се на земљи остварити шта више и помоћу рата. —

(Наставиће се).

ИНДИВИДУАЛИТЕТ И ВАСПИТАЊЕ.

— Пише Саво П. Вулетић. —

NACIONALNA БРШЕТАК.
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ЦРНОГОРЦЕ

Извјесно стање физичког живота условљава могућност, да се дође до онога што чини свијест — духовну садржину, а сам процес примања чињеница у свијест објележава се именом: духовна радљивост, те и јесте потреба при испитивању индивидуалности да обратимо пажњу: извјесним *шјелесним особинама* и *особинама духовним*, у којима се огледа и духовна садржина и духовна радљивост, и тек тако ћемо добити потпуну слику, која нам илуструје властитост једне особе.

А) *Тјелесне особине*. Тијело људско — од ембриона, па до кулминационе тачке свог развића — расте и напредује под извјесним условима. Но оно и са собом доноси извјестан услов, од којег му у многоме зависи развитак. Према овом тијело извјесна својства наслеђује, а извјесна добија приликом развића, а саобразно приликама у којима се развија.

1) *Наслијеђене шјелесне особине*, за упис у слику индивидуалности треба уочити ове: а) *цјелокупно стање здравља*, које као добро може наслеђити онај, који је од здравих родитеља зачет у нормалним приликама, те је потребно у неколико и родитеље познати; б) *особна развијеност чула* (нарочито виших),

која може прелазити с кољена на кољено, те има значаја и оно, што се за некога на пр каже: „музикалан је по фамилији“; в) *покретност и гинкост удова*, значајна је поред тога, што се у удовима налазе периферне нервне станице и за то, што се удови (поглавито руке) употребљавају у техничким школским радовима.

2) *Стечене тјелесне особине* вриједно је прибиљежити ове: а) *добијену развијеност чула* (нарочито ока); поглед се на пр. избистрава, па однос чињеница спољашњег свијета (естетика) добија вриједност према том избистривању, те нешто није у свачијем оку једнако. б) *употребљивост удова* (нарочито руку).

Б) *Душевне особине*. И душевне особине могу бити наслијеђене и добивене, и прве јако утичу на друге; н. пр. биједно душевно стање идијота, који се као такав роди, продужује се до смрти му, и његова се интелектуалност слабо може унаприједити и при згоднијим приликама.

1) *Наслијеђене душевне особине* вриједне пажње јесу: а) *духовна снага* којој су ознаке: *осјетљивост*, која се познаје према утицају свега спољашњег (у духовном смислу), или пак нечега и унутрашњег (путем сјећања); *примчивост*, а то је јача или слабија моћ примања у свијест онога, што се у ту свијест тура (путем наставе и иначе); *духовна гинкост*, која се испољава у брзом реагирању на све оно, што је на свијест упућено и *духовна истрајност* (нарочито у памћењу д. бром, вјерном и т. д.). б) *духовна окретност*, која се огледа: у *асоцирању* чињеница свијести без које појаве свијест не би опстајала, и у *репродукцији*, која је произношење над тако званим прагом свијести онога, што већ у свијести имамо. в) *темперамент* и г) *таленат* (који по Вуншту зависи од начина спајања разума и фантазије).

2) *Стечене духовне особине*: а) *индивидуална свијест*, која се огледа у *искуству и доживљајима*, које индивидуа има, што је у ствари *духовна садржина* (особито вриједна пажње приликом почетка школовања); у *јасности и развијености* онога што се у свијести има (облик духовне садржине) и у *изразу чињеница свијести* (што зависи од њиховог међусобног односа). — б) *индивидуалне основе за духовни живот*, а то је: *бистрина, отвореност, моћ сконцетрисања пажње, марљивост при умном раду, саморадна и с њом мар* (негеоистичан интерес), *јачина мишљења и естетички укус* (сватање односа чињеница спољњег свијета). — в) *индивидуалне основе за морално религијски живот*, које се оцјењују:

по занимању дјетета и начину његова играња, за тијем по његовом навикавању, степену морала и послушности, правдљубљу и часнољубљу, саосјећању, савјесности и искрености, мијешету, смјерности и прввржености према ком или према чем, пријатељству, љубави према завичају и отаџбини и решетку према свом позиву, пoboжности и интересу према цркви и религиозним обредима.*)

*

Остаје нам још да кажемо коју о методу испитивања индивидуалности код дјеце. Ово је испитивање психолошке природе, па ће се и вршити по методи психолошког испитивања у опште.

Овдје важну улогу игра *интерсубјективно* испитивање (само-испитивање) у вези са *посредним испитивањем*. — Душевним појавама одговарају спољашњи изражаји, и ми се још од дјетињства навикнемо, да везујемо извјестан душевни појав са извјесним спољашњим изразом, те се и научимо, да према другом цијенимо први. Ово оцјењивање прво вршимо на себи, па се то послѣје преноси на друге упоређивањем. Ми наш душевни појав не можемо испитивати баш приликом његове појаве, јер смо онда с њиме обузети и неспособни за само-испитивање, већ то чинимо допније по сјећању на појав. Отуда је лакше посредно испитивање, него интроспекција, али се опет без другог не може замислити прво. Кад на њему видимо спољашњи израз, ми не би знали, да тај израз одговара извјесној душевној појави, да се у том сравањању нијесмо на саме себе извјежбали.

При психолошком испитивању дјеце настаје та велика тешкоћа, што ми не смијемо сматрати наше спољашње изразе и изразе васпитаника, као пошљедице једног истог душевног стања, јер смо ми људи, а они су дјеца. Руменило од стида, усплахиреност од страха и т. д. и т. д. неће имати баш у свему једнаке мотиве код одраслих и код дјеце. Зато се и тражи т. з. *психолошка способност*, коју кад човјек има, лако се сјећа свог дјетињства, те и може помоћу тог сјећања испитивати оне, који су давас, што је он некада био.

Вриједно је још поменути однос који треба, да влада између васпитача и васпитаника, па да се може доћи до што

*) По могућству донијећемо у „Просвјети“ и који резултат испитивања индивидуалности, да би се позвани за ову ствар што јаче заинтересовали, те и увидјели, да и нама не може бити на одмет оно, што је у другом свијету привукло на се толику пажњу. У другијем је земљама испитивање јаче индивидуалности постало је обавезно.

тачнијех резултата о индивидуалности. За ово је потребна слобода и искреност у школи. Школа треба, да је мала република, којој је наставник предједник са повећом дозом власти. Доба слободног дјечијег играња јесте онај најзгодније вријеме за испитивање индивидуалности. *)

Цетиње, 12 марта 1900 год.

*) Метод испитивања тјелесних особина не напоменуемо, сматрајући, да је то нешто приступачније, и лакше за ма ког, но испитивање душ. особина.

ЦРКВЕ ГРАДАЧКЕ И ЊИХОВО СВЕШТЕНСТВО.

Једна између оних нахија црногорских, које су вазда остале вјерне огњишту златне слободе српске, и састављале чврсту заједницу старе и слободне Црне Горе, јесте и Љешанска нахија, која је простором и бројем становника најмања у нашој Књажевини. Средњи дио ове нахије захвата племе *Градац*, које опет сачињавају села: Градац, Парци, Жупа (Градачка) и Станисељићи, што наши опет једним именом зову: „*Средњи комун*.“ Племе градачко броји око 150 – 170 домава, а своје поријекло воде (с малим изузетком) из Херцеговине, с Грачанице, од куда су и своје име добили: „*Грачани*.“ а по Грачанима опет „*Градац*.“

У овом племену налазе се неке стародревне рушевине цркава, које ћемо овдје, по могућности, подробније описати, прелазећи у исто вријеме и на оне, које и данас постоје, а такође и на њихово свештенство које је исте цркве подржавало. Као извори зато једино ће нам послужити народне традиције, а у неколико и оно, што се и сада у животу налази.

1. Црква Вознесенска (у рушевинама).

Ова је црква постојала још у прастара времена. Колико се можемо ослонити на народно предање, њени зидови били су подигнути на дрвеном основу (баванима), но у току дугога времена нарушена је, по свој прилици од непријатељске руке, али у које вријеме не зна се.

У првој половини прошлога вијека ова црква опет је била подигнута на староме темељу, трудом и трошком овдашњих

сељана. Но услед непознатих узрока ова је црква остала недограђена, а наравно и неосвештава. Зидине јој и данас постоје, само што је утицај времена у неколико пореметио њихов састав. Црква је била обичне мање величине. Дужина с олтаром између зидова износи 7 метара, висина без волта 2:30 м., а ширина 4:20 м. Зидови су обичне дебљине, нешто мање од једног метра. У самој цркви до врата, налази се једна надгробна плоча, на којој је урезано неколико крстова; ту је од прилике био сахрањен неки калуђер (?). Са сјеверне стране исте цркве расте повећи дуб, који је сав обрастао брштаном, због чега увијек стоји зелен.

Кад је — прича се — неки овдашњи сељанин узео од овога дуба једну грану и дао бравима, први брав који је од ове гране окусио, остао је на мјесту мртав. Ово се је — кажу — у више прилика дешавало; зато сељаци и данас узмичу, да од њега ни пера не откину, приписујући му неку вакамску моћ.

Храм је овај био посвећен Вазнесенију Христову, као што га и данас именују „Свети Спас.“

На јужној страни ове цркве, од прилике за једно 100 метара, налазе се остаци стародревне рушевине, гдје је — вели се — негда био манастир, по у које вријеме и од кога је сазидан не зна се, само што се прича, да је у томе манастиру била смјештена „штампарија,“ у којој су се штампале црквене књиге*).

У овој околини, у већем простору растурено је неко старинско гробље; ту су се — веле — у неки земан, поклали наши с Турцима око харача, кога су Турци тражили, а наши не шћели дати, и то се мјесто од тада назива „Гробовље.“

Црква се ова назива још и „Мркишина,“ од које води и једна старинска улица истога имена, до једног дола, који се исто зове „Мркишин до.“ У истој близини налази се и „Мркишина јама,“ у којој су — веле — калуђери склањали црквене утвари и друге скупоцјености у случају непријатељске најезде. По

*) У тој штампарији, између осталих, нама непознатих књига, штампано је и једно „Јеванђеље,“ за које се говори, да се исто и данас налази у цркви Бољевићкој у Црмници, и да је на истоме Јеванђељу натпис, који — по кажевању — означава, да је било исто својина поменутог манастира и производ његове штампарије.

Желећи се о овоме тачније изјаснити, умољавамо мјесног свештеника цркве Бољевићке, да ли се у истини то Јеванђеље тамо налази, и ако се налази, да би нас изволио о томе обавијестити. Т.

овим именима можемо закључити, да је ту живио неки *Мркиа*, који је можда био и калуђер, на основ чега можемо још мислити, да је исти и ову цркву зидао*).

2. Црква Св. Врачева у Станисељкима.

Црква је позвећена св. Безребрницима: Козми и Дамјану. Црква је стара када је подигнута и од кога о томе у народу не зна нико ништа казати. Црква је средње величине. Дужина између зидова износи 10.50 м; ширина такође између зидова 4 м. а висина до волта 3.10 м. Иконостас је доста лијепо израђен и са двоје двери. На царским дверима изображен ч су ликови: Цара Давида са десне стране а Соломона, са лијеве, а испод ових пресвете Богоматере са десне, а архангела Гаврила са лијеве. На сјеверним дверима у крупноме формату изображен је лик св. првомученика и архиђакна Стефана. Осим ових иконостаса красе престоње иконе Исуса Христа и св. Богоматере, затим: Св. Јована претече, св. Безребрника, св. Василије Острошкога, чудотворца, св. Петра Митрополита Цетињског; св. Саве просвјетинеља српског, св. Арсеније, Архијепскопа Пећскога, а на горњем дијелу иконостаса; ликови дванајест Апостола, са учитељем Господом на средини. На врху иконостаса на великоме крсту распеће Спаситељово; с десне стране св. Богородице, а са лијеве св. Апостола Јована.

Свештеничке одежде, као и остале црквене утвари у доброме су стању. Књига црквених за обављање свештенодјејства такође имаде у довољном броју. На св. антиминосу ове цркве а изнад иконе Христове стоји сљедећи штампани запис:

„Сей Антиминсъ ѿже ксть свашченаа трапеза, на приношеніе безкровніа Боженственкїи литурїи, освѣтиса благодатию пресвѣтаго и животворѣщаго Духа, сего ради имѣтъ власть на немъ свѣщенодѣйствовати во храмѣ.“

*) Год. 1485 спомиње се Гюргъ Мркшинъ, који је имао земље на Горњем Добру, па zaloжио Ивану Црнојевићу. (Види о овоме: *Речник из књижевних старина српских* Даничића, стр. 94, дио II.) Народно предање тврди, да је била Мркшина црква у Ужичком округу, у селу Косјерићу Има двије књиге, које су штампане у манастиру Мркшина црква (1562, 1576), Јеванђелије и Триод. Чудновата случајност, да је и ова црква посвећена Вазнесенију, као и она горе у Љешанској нахији. Да није како овдје *qui pro quo*, што се тиче штампарије?

А испод иконе опет пише:

„Повелѣніемъ Благочествѣйшаго великаго Гдѣа Императора Павла Петровича Самодержца всеросійскаго и благословеніемъ свѣтѣйшаго Правительствующаго Сѣнода Сщѣнодѣйствованъ Преосвященнымъ Петромъ Митрополитомъ Черногорскимъ Скандервскимъ и Приморскимъ лѣта ѿ мірозданіа †37 — отърѣжтва же Хрѣтова †47ч — въ — день.“ —

Црква ова има у наоколо свуда разбацано старинско и просто гробље, а такође и садање, а иза ових лијепо шумицу у којој од скора имаде неколико питомих накалемљених воћака.

3. Црква Св Николе на Парцима.

Црква ова слави св. Оца Николаја (5. децембра), а подигнута је при врху брда Гојана у почетку овога вијека племенским трошком и радом, а настојавањем свештеника Петра Кажића, а освештао је Светоочивши Владика и Господар Петар I. Петровић-Ђурић. У близини исте за 10 м. а са јужне стране налази се једна стара црква, развалина, за коју у предању баш ништа не постоји. Црква је доста мала.

Дужина јој је са олтаром 8·50 м., ширина 3·60 м., а висина до волта 2·70 м. Иконостас је врло стар и прост. Црква је са једним звоником, који је дала подићи, као и за исто звоно набавити за своју душу Стана Вучетина Раичковић. Око цркве подигнута је повисока авлија, која у пречнику има око 150 м, која је сва обрасла густом шумом, а кроз шуму има неколико дренова и 10 коријена питомих лова, које се по шуми гранају. У авлији има само 2 старинска гроба, а сада се ту нико не сахрањива.

4. Црква Св. пророка Илије на Вељој Гори.

Црква је ова задужбина војводе Вуксана Булатовића, Ровчавина, који је исту основао, приликом кад се је избавио из тамнице скадарског везира. Исту су доцније Грачани на ново подигли и неколико пута поправљали, а освештао је Св. Пегар Петровић у исто вријеме кад и ону на Шарцима. Том приликом бавио се је на Грацу Св. Владика 7 дана и ноћивао код поца Петра Кажића.

Опширнији опис ове цркве наћи ћете у VIII. свесци наше „Просвјете“ за 1897 год страна 475 —

5 Црква св. Параскеве на Грацу.

Ова црква налази се јужно од села Граца за 4—500 м. Овђе је постојала црква још од прастарога времена. Кад и од кога је била подигнута управо не зна се, а порушена је год 1865, а ту до саме ње нова сазидана од 1865—9 трудом и трошком Грачана, а иницијативом Стевана Кажића.

Ова је саборна црква свега племена, гдје се налази и основна школа. Црква је зидана по најновијем плану и са три звоника, у којима су смјештена три звона, која су два Грачани купили добровољним прилозима, а једно је купио за своју и своје жене душу Петар Маровић за 200 фиор., а једно, које је ту прије било пренешено је и дато храму Св. Илије на Вељој Гори. Црква је ова једна између најљепших у нашој домовини сеоцких цркава, што служи на част племену. Дужина је цркве са олтаром, а између зидова 15 м., ширина 6. м. а висина до волта 4 м. Црквених утвари, као и књига и одежда и све што је за свјештенодјелствовање нужно има довољно, и све у доста добре стању. Сем осталог црква имаде и 3. мала канђела, која је преко мјесног свештеника приложио преподобни О. Христифор Љепава, монах манастира Острога. Икостас је врло лијеп, израђен по најновијој изради Цетињског и Острошког манастира. Између књига, које овој цркви припадају најстарији је осмогласник, који је штампан у Москви 12 авг. 1764 године, а најновије Јеванђеље, штампано у Кијево-печерској лаври 1896 год. Црква ова посвећена је преподобној мученици Параскеви. На једној минеји ове цркве стоји ова рукописна биљешка на неколико почетних листова: „Милостиви подарок од његова императорскога и царског величества Великога Господара Николаја Павловића мене Петру Петровићу, Владици Црногорскоме и Брцкоме 1835 год.“ Овако исто стоји написано и на једном апостолу и службенику. На св. Антиминсу, а изнад иконе Христове стоји ови натпис: „Благодатию пресватаго и животворашаго Духа осватиса сей Антиминсѣ, еже естъ свашчена трапеза, ради приношеніа жртвы тѣла и крови Господни въ сватѣй литургии.“ А испод иконе Христове стоји: „Сей Антиминсѣ

осватица Преосвешћенимъ Митрофаномъ, Митрополитомъ Черногорскимъ и Бердскимъ, въ Манастирѣ Митрополити Цетинетѣй въ лѣто Господнѣ 1888 дна 4. юніа.“

Више извањих врата, а у прозору испод звијезде резан је неки натпис, који је покварен, из кога се може само познати број 1869 год., које године је црква довршена. Око цркве има лијепа равна долина за укупницу око 2—4 рала земље, гдје се налази гробље свега племена.

(Свршиће се.)

О Д З И В И С В Е Ш Т Е Н С Т В А

приликом проглашења закона о уређењу свештеничког стања.

Ваше *Високопреосвешћенство*

Ваше милостивије Архиепископу,

Од дана кад је Ваше *Високопреосвешћенство* промислом Божјим и најмилостивијим благоизвољењем Његовог Височанства преузвишенога Господара ступило на високу Митрополитску катедру Богом-храниме Црногорске Јерархије, дајете својим неуморним радом неоцијењене користи цркви Црногорској: украшењем, поправљањем и подизањем Божијих домова; живом и умном ријечју подручном Свом свештенству и пастви, којом распламћује и одушевљава — Ваше *Високопреосвешћенство* за све оно: што је морално, — чим се иде на опћу корит цркве и на сусрет усрдној жељи Његовога Височанства Господара; књижевним својим радом; а тако и умним и моралним унапређењем Црногорског свештенства, — чему је у велике на путу стало наше слабо материјално стање. Но, Ваше *Високопреосвешћенство*, Божијим промислом упућено, напало је довољно разлогâ подастријети Његовом Височанству Господару, Који је најмилостивије благоволио одобрити систематичке плате нашим свештеницима.

Ова срећна уставова за данашње и будуће свештенство Црногорско остаће вјековно златнима словима записата у повјесници Цркве Црногорске. У то име подижемо најтоплије

молитве свемогућему Творцу, да Вас дуго поживи на задовољство Узвишенога Књаза Господара и на понос православне Цркве Црногорске.

Истовремено молимо Ваше Високопреосвештенство, да благоволите уручити Његовоме Височанству Господару овдје приложену благодарност и бити тумач наше најпокорније подајничке вјерности и најусрдније благодарности. —

Вашему Високопреосвештенству остајемо, љубећи свету десницу, покорни свештеници — Племена Бјелопавличког:
 Протопоп *Милушин Бошковић*; *Срдан Поповић*, надзиратељ; *Јован Чобелић*; *Јован Велашевић*;*) *Филип Пешић*; *Јагош Николић*; *Неђељко Мијаиловић*; *Марко Поповић*; *Стојан Радовић*; *Јован Дамјановић*; *Саво Драговић*; *Лука Радовић*; *Божо Иковић*; *Штеван Вујадиновић*; *Петар Јовановић*; *Коста Ристић* и *Радован Пасићевић*.

Ваше Високопреосвештенство!

Потписати примили смо окружницу В. В. од 24 фебруара тек. год. број 280, којом се саопштава свештенству велика милост Њ В., нашег узвишеног Господара Књаза Николе I., који је најмилостивије благоизволио санкционисати поднешени Му пројект, са свестраним објашњењем нове епархијалне организације за установу свештеничких плата — какву установу и најцивилизовану је змље ријетко имају.

Та установа примљена је од свештенства и од народа с највећим одушевљењем, као зора нове Среће и Сбиће записата златним словима на страницама црногорске повјеснице, у толико више, што је њом несумњиво и конкретно утрт пут за солидарне односе између свештенства и народа; што је она донијела вјечити мир и љубав између свјештенства и народа, и што условљава свештенички углед и опстанак. Те стојећи на њеном консолидованом терену, она јамчи, да ће свештенство поћи оним путем, који му Спаситељева наука прописује, оним путем, који му је назначен у светом позиву и који је при полагању архијееких руку на свештеника заклетвом истога потврђен; оним путем и правцем, који одговара девиз Њ В. нашег општељубљеног Господара; оном стазом, која ће Вас, нашег омиљеног архијеепа, задовољити, који будним оком пази и ради, да Му подручно свештенство и паства: у миру и љубави, у побожности и вјери напредује, која је најснажнији основ породичног мира и слоге, народног благостања и вјечног спасења. и који својим патриотичким и архијеепским заузима-

*) *Исправка.* У првој свесци у писму Његовом Височанству упућеном, штампарском погрешком нехотично, изостављено је било име свештеника *Јована Велашевића*, које се овидјем исправља.

њем, поред многих правила и уредаба, која служе свештенству за управљање, правилније схваћање и оправљање светих дужности, дође својом иницијативом, уз топло судјеловање Министра Просвјете и црк. дјела г. Војв. Сима Поповића, на пројект нове епархијалне организације установе свјештеничкијех плата. — Овијем отклоњен је досадањи начин плаћања бирова и свјештеничкијех зарада, који је управо био камен спотицања између свештенста и парохијана — начин по све пагубан за правилне односе, а тако и за мирно и угледно, ревносно и успјешно вршење свештеничкујех дужности, или као што Ви велите: „учињен је крај досадашњему готово понижавајућему начину.“ —

Потписати, свјесни велике милости Њ. В. Господара, настојаваће свима силама, да и дјелом покажу, да су достојни те неочејњиве Владаочеве пажње и установе, која ће поред многих других, корисних и срећних установа, која су великим умом, ријетком мудрошћу и непрестаним очинским старањем Њ. В. Господара, по свима гранама државнога живота уведене. —

Свештенство подписато, скроз¹ одушевљено овом по све значајном и културном установом, радиће и ријечју и примјером, да су прави следбеници својих предака, који су беспримјерним и херојским пожртвовањем поставили сталан темељ и утрли пут за чување православне вјере, слободе и у опште свих српских аманета и светиња; који се промислом свевршњег ставице на чување под окриљем ове мукотрпне и прослављене земље, овог мученичког крша, овог алам камена у сверпској круни.

Потписани свјесни ове похвалне установе, свјесни свога позива. — сакупљени данас у Никшићу, одслужисмо Божанствену службу и благодарене у цркви св. а. Петра и Павла — чим прослависмо име Божије и призвасмо Његов благослов, јер свако дјело човјечије тек онда може бити срећно, кад се на њ призове благослов Свевршњег; подигосмо по прописима наше православне цркве са већим бројем хришћана Свевршњему кољено-преклоњено наше срдачне молитве за здравље и дуг живот *Његовог Височанства Нашег Узвишеног Господара Књаза Николу I. и Његов Узвишени Дом*; упутисмо срдачне молитве Богу, да Вас, нашег омиљеног Архипастира поживи дуго љета и година на управи свете православне цркве, као достојног пријемника жезла Црногорскијех Архипастира. Даље, упутисмо срдачне молитве Богу, да дуго вјекова очува вјерни народ црногорски у православној вјери и побожности, који је вјекovima заслужио сваку пажњу и љубав Господара и предпостављенијех му власти. —

Одушевљени овом установом, једнодушно кличемо: „Живио Њ. В. наш витешки Господар Њваз Никола I! Живио Његов узвишени Дом! Живио вјерни и одани му народ црногорски! Живио наш омиљени Архипастир Њ. Високопреосв. Госп. Митрополит Митрофан.

Спроводећи овдје у прилогу изјаву наше вјечне благодарности и оданости Њ. В. Господару, најпокорније молимо Ваше Високопреосвештенство, да при предаји ове изјаве будете тумач живом ријечју наше вјерности и оданости код Њ. В. Господара. —

Подносећи у дубокој покорности и оданости ово извјешће, потписујемо се:

Њ. В. Г. Митрополиту Митрофану препокорни и одани служитељи св. православне цркве:

Никшић, 23 марта 190 год.

Број 64.

Борђије Миламовић, парох и надзиратељ Никшићки; *Крсто Мијушковић*, парох Повински; *Рамо Абрамовић*, парох Луковски; *Лука Крњевић*, парох Жупски; *Ново Сранишић*, парох Горњеполски; *Милован Поповић*, парох Драговољски; *Крсто Вуковић*, парох Жупски и *Нико Маршиновић*, парох Брезовачки.

CRNOJEVIĆ

*Ваше Високопреосвештенство,
Милостиви Архипастиру!*

Свештеници Васојевићске нахије, вјерни служитељи наше свете православне цркве и свагда будни стражари интереса цркве, Господара и отаџбине, желећи дати видљива знака своје захвалности Вама, који сте положили озбиљно старање за осигурање непоколебивости у светој вјери и побољшање нашег стања — овим Вам подносе своју скромну захвалност са жељом, да дуго поживите и послужите интересима свете цркве и Господара као узор Архипастир.

У исто вријеме узимамо слободу најпонижније замолити Ваше Високопреосвештенство, да изволите изразити Његовом Височанству Господару, у име нас, најскромнију благодарност за ову владалачку благодатност, коју је свагда указивао према светој цркви и олтару. Обузети таквим осјећањима, да нас, скупљени у саборној цркви св. Архистратига Михаила на Њважевцу, принесемо своје топле молитве за здравље и дуг

живот нашег узвишеног Господара, како би остварио оне велике наде, које у Њега полаже цео српски народ.

Андријевица, 12 марта 1900 год.

Целивајући вашу свету десницу :

Протојереј: *Аксентије Бојовић*. Свештеници: *Алекса Поповић; Андрија Поповић; Рафаило Лепосавић; Саво Поповић; Велимир М. Прошић; Богдан Вуковић и Богдан Лалевић.*

Ваше Високопреосвештенство

Милостиви Архиепископу!

Поодавна обећану, жељно очекивану наредбу Вашег Високопреосвештенства од 24 прошлог, под број 280 примио сам, као у леду обамрзли топле зраке јарког сунца — више са општег гледишта мојих другова и саслужитеља, него мог личног.

Црногорско Свештенство, подигнуто морално и материјално, на часни положај, додикујући свештеничком чину, знаће достојно одговорити овој милости, која му је учињена. Историја црногорске цркве пошртно ће наградити неуморне Ваше трудове и сретно довршене радове, као достојном Архиепископу овог витешког и Богу вјерног стада.

Онемогућен сам у силама мога тешко-патног живота, да похитам и лично приступим и одам највишу благодарност и захвалност Онима, којима смо по дужности дужни учинити.

Да живи Бог Његово Височанство нашег милостивог Господара и Његов Високи Дом, једину наду и спас цјелокупног Српства, који свој вјерно-одани црногорски народ свим могућим и тешко могућим средствима изводи на пут среће и благостања.

Да живи Бог Ваше Високопреосвештенство нашег милостивог Архиепископа, на дику и понос црногорске цркве и народа! За Ваш благотворни и Богом благословени рад и труд за црногорску цркву, вјерну паству и потчињено свештенство нек Вам буде платац небесни Творац, да Вам дарује дуги живот и здравље! оснажи, умудри и укријепи за даљи рад у винограду Господњем; а милост нашег Господара да Вас доживотно прати и достојно награди труд и рад Вашег Високопреосвештенства!

Захвалност и благодарност дугујемо Министру Просвјете и Црквених Дјела г. Симу Поповићу и Високом Државном Савјету

и ко је год судјеловао ослободити нас од насушног за чин
понижавајућег хљеба досадањег.

Љубећи Вашу св. десницу

Вашиг Високопреосвештенства покорни слуга

Новак Томановић, парох Риђански.

*Његовом Високопреосвештенству Господину Митрофану
Митрополиту Црногорском*

Цетиње.

Прочитавши Вашу окружницу од 24. фебруара 1900. упу-
ћену подручном Вам црногорском свештенству, побуђен Вашим
пастирским заузимањем, које је учињело велики корак за благо
цркве и углед подручног Вама свештенства, то и ја као под-
ручни Вам свештеник у ово неколико редака изјављујем Вам
дубоку благодарност на тако племенитом и узвишеном Вашем
раду.

Ваше Високопреосвештенство!

Ваш давнашњи труд и пастирско старање свагда су били од
неоцењиве користи, од кад сте год по милости Божијој и вољи
Узвишеног Господара заузели катедру Митрополита црногор-
ског и Богом предату Вам Јерархију; те уз најревноснији рад
— увидјевши добро Вашим бистрим и проницателним умом,
тешко материјално стање црногорског свештенства, па да не
би то и у будуће по цркву и народ штетно било, нађосте
правилни и умјесни начин — да се свештенству одреди државна
плата. Тај Ваш умјесни и правилни предлог нађе потпуног
одзива у срцу Узвишеног нашег Господара, те данас су како
свештенству тако и народу Ваше Јерархије дане велике
облакшице с материјалне стране — отклоњен сваки спор, у
који је свештенство долазило са својим парохијанима односно
наплате свештених обреда.

Ваше Високопреосвештенство!

Данас је нашем свештенству с неоцијењеном очинском
брижљивошћу Узвишеног нашег Господара и неуморним тру-
дом Ваше Високопреосвештенства у винограду Господњем
повећан углед међу православним свештенством, што ће остати
записато златним словима у повјесници православне црно-
горске цркве.

Ваше Високопреосвештенство!

Ова Ваша значајна уредба, очито се види, учињеће благодотворни успјех у Вашој Јерархији, те како је свештенству знатно побољшано материјално стање — остаје вјечито благодарно Узвишеном нашем Господару, а такођер и Вашем Високопреосвештенству; а у светој својој дужности олазваће се и показавће се најревноснијим духовним наоружањем, не само у личном примјеру побожности и у тачном вршењу свештених дужности, него и у свагдашњем пастирском поучавању народа: у вјери, љубави, побожности, вјерности, слози, послушности и другим хришћанским врлинама, — као пастири, као учитељи духовни, као посредници између Бога и људи и као љекари духовни: имајући свагда на уму и пред очима ону велику одговорности пред Богом за своје стадо по ријечима Христа Спаситеља:

Всякому емуже дано много, много възыцется отъ него; и емуже предаша множайше, множайше истяжутъ отъ него.

Ваше Високопреосвештенство!

Приликом обнародовања Ваше окружнице црногорско свештенство и народ држало је благодарења, и примијело срдачне молитве пред престолом Свевишњег Творца за здравље и дуги живот нашег *Узвишеног Господара Књаза Николу и Његов Владачки Дом*, а такођер и за здравље *Вашег Високопреосвештенства*.

Придружујући се молитвама Црногорског свештенства, приносим и моју срдачну молитву Свевишњему — за здравље Оца и препородиоца Црне Горе, *Његовог Височанства Књаза Николу I, и Његов Дом*; а такођер и за здравље *Вашег Високопреосвештенства*, да много још година послужите у Вашем неуморном и плодносном раду Господару и светој православној Црногорској Цркви.

Цетиње, 2. Марта 1900.

Љубећи Ввшу свету десницу

Лука Лопичић,

свештеник Маринског Института и катихета Гимназије.

ИЗНАЛАЖЕЊЕ ПОВРШИНЕ ПРАВОУГОЛНИКА

предавање за IV разред, које је држано на првој редовној скупштини
„Удружења учитеља Ријечке нахије.“

Написао: Андрија Јовићевић.

Учитељ нацрта на табли један квадрат, па пита:

— Какву сам фигуру нацртао? (Четвороугао). По чему је ово четвороугао? (По томе, што има 4 стране и 4 угла). Како се дијели четвороугли? (На паралелограме, трапезе и трапезоиде). У коју од тих врста спада овај четвороугао? (У паралелограме). По чему спада у паралелограме? (По томе, што су му наспрамне стране међусобно паралелне). Како се дијеле паралелограми? (На квадрате, правоуголнике, ромбе и ромбоиде). Којој од тих врста припада овај паралелограм? (Квадратима). По чему је овај паралелограм квадрат? (По томе што су му све стране једнаке и и сви углови прави). Дакле, шта имамо пред собом нацртано? (Квадрат).

Ово пропитивање служи као претходна спрема за упознавање квадратног метра, па се онда узме метар, а према њему се повуче на табли једна линија од метра дужине. Ова се линија напише ниско на табли, да би могла служити као основица квадратном метру.

— Шта сам повукао на табли? (1 линију). Колико је ова линија дугачка? (Управо 1 метар). Бисмо ли могли уз њу нацртати квадрат, да му ова линија буде основа? (Бисмо).

Сад учитељ повуче линије на оба краја од по метар дужине па њихове горње крајеве састави. За тијем преко њих сваку линију, да се дјеца увјере, да је свака по 1 м. дугачка, па онда пита:

— Колико је дугачка основица? (1 м.); а колико свака страна? (По 1 мет.)

— Дакле, рече учитељ, пред собом имамо квадрат, којему је свака страна по 1 метар дугачка. Такав квадрат зовемо *квадратни метар*.

— Како се зове квадрат, којему су стране по 1 м. дугачке? (Квадратни метар). Зашто се овај квадрат зове квадратни метар? (Зато, што су му све стране по један метар дугачке).

Учитељ напише на табли \square м. и рече дјеци: Овако се биљежи квадратни метар. Па настави питати:

— Колико је дугачак овај квадрат? (1 м.) а широк? (Тако исто 1 м.) Па колико је велика ова равнина или површина, што ју заузима овај квадрат? (1 \square м.).

Сад учитељ рече: Видите дјецо! Као што метар служи за мјерење дужине, тако исто служи и за мјерење *површине*, само за дужину служи *прости* метар, а за површину *квадратни* метар. Колико год простијех метара стане у дужини једне линије, толико је метара она дугачка; а тако исто, колико квадратнијех метара стане у једној равнини или површини, толико је квадратнијех метара велика та површина.

Пошто се даљи рад на табли не може представити у природној величини метра, то онда дужину природног метра учитељ замјењује са мањим линијама, али ове морају у памети бити замисљене, као да су по метар дугачке.

Учитељ напише на табли један помањи квадрат (\square), па представи дјеци, као да му је свака страна по 1 м. дугачка. За тијем основицу продужи на десно за још толико дужине (\square), па пита:

— Колика је дугачка основа овога квадрата? (1 м.); а колико сам је продужио? (1 м.), Дакле, колико је сад цијела ова линија дугачка? (2 м.)

Учитељ и на овом метру подигне квадрат (\square), па пита:

— Колико смо квадрата добили? (2). Колико је сваки квадрат дугачак и широк? (По 1 м.). Дакле, колика смо добили квадратна метра? (2). Колико је дугачка равнина, што ју ова 2 \square м. заузимају? (2 м.); а колико је широка? (1 м.).

— Дакле рече учитељ, она равнина или површина, која је 2 мет. дугачка а 1 м. широка, заузима 2 \square м.

— Колико заузима равнина или површина, која је 2 м. дугачка а 1 м. широка? (2 \square м.).

Сад опет учитељ продужи основицу ова 2 квадрата за 1 м., па подигне и на њему квадратни метар.

— Шта сам сад написао? (Трећи квадрат). Колико квадрата имамо сада? (3). Колико су сва 3 квадрата дугачка? (3 м.); а колико су широка? (1 м.). Дакле, колико је дугачка равнина, што ју заузимају ова 3 \square м.? (3 м.); а колико је широка? (1 м.).

— Равнина или површина, рече учитељ, која је дугачка 3 м. а широка 1 м., заузима 3 \square м.

— Колико заузима равнина или површина, која је 3 м. дугачка а 1 м. широка? (3 \square м.).

Даље учитељ додаје све по 1 метар и чини оваква пропитивања, па најпослије закључи следећим

Равнина или површина, која је 3 м. дугачка а 1 м. широка захваћа 3 \square м.; која је 3 м. дугачка а 1 м. широка, захваћа 3 \square м.; која је 4 м. дугачка а 1 м. широка, захваћа 4 \square м. и т. д.; једном ријечју: ако је равнина саме 1 м. широка, онда захваћа онолико квадратнијех метара, колико је мешара дугачка.

— Колико квадратнијех метара захваћа равнина, која је 2 м. дугачка, а 1 м. широка? (2 \square м.); која је 3 м. дугачка а 1 м. широка? (3 \square м.); која је 4 м. дугачка а 1 м. широка? (4 \square м.); која је 9 м. дугачка а 1 м. широка? (9 \square м.) и т. д.

*

За тијем учитељ напише једну равнину, која је 2 м. широка а 1 м. дугачка (\square), па пита:

— Колико је ова равнина дугачка? (1 м.), а широка? (2 м.). Па колико квадратнијех метара заузима? (2 \square м.).

За тијем учитељ напрта равнину од 3 м. ширине а 1 м. дужине; па онда од 4 м. ширине а 1 м. дужине и т. д. и чини оваква питања, док увјери дјецу, да: равнина или површина, која је 2 м. широка а 1 м. дугачка, захваћа 2 \square м.; која је 3 м. широка а 1 м. дугачка, захваћа 3 \square м. и т. д. једном ријечју: ако је равнина само 1 м. дугачка, онда захваћа онолико квадратнијех метара, колико је мешара широка.

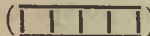
— Колико квадратнијех метара заузима равнина, која је 2 м. широка а 1 м. дугачка? (2 \square м.); која је 3 м. широка а 1 м. дугачка? (3 \square м.); која је 7 м. широка а 1 м. дугачка? (7 \square м.) и т. д.

(Ово упознавање, као и оно прво, јесте основ изналажењу површине, а тако и изналажењу дужине или ширине из познате површине. За то сваки учитељ имао би на ово најозбиљнију пажњу обратити, јер онда му је даљи рад посве олакшан и за дјецу разумљив).

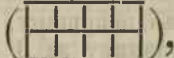
*

Учитељ говори:

— До сада сте се, дјецо, упознавали са површином, која је само 1 м. дугачка или само 1 м. широка; а сада ћу вас упознати и са површином, која је у исто вријеме и повише метара дугачка и повише метара широка. Будите мирни и пазите добро, па ћете одмах разумјети и упамтити.

Учитељ нацрта на табли равнину, која је 4 м. дуга а 1 м. широка () , па пита:

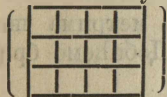
— Колико је дугачка ова равнина? (4 м.); а широка (1 м.). Дакле, колико квадратнијех метара заузима? (4 \square м.).

Сад учини, да је ова равнина 2 м. шир, а дугачка, као и прије, па је расподијели на квадрате () , па пита:

— Колико је сад широка ова равнина? (2 м.); а колико је била прије широка? (1 м.). Колико је квадратнијех метара заузимала прије? (4 \square м.); а колико сад? (8 \square м.). За колико је пута ова равнина сада шири, но је била прије? (за 2 пута); а за колико пута више квадратнијех метара захваћа сада но прије? (за 2 пута). Дакле, колико квадратнијех метара заузима равнина, која је 4 м. дуга а 2 метра шир? (8 \square м.). Колико је 4×2 ? (8).

— Ето видите, дјецо, рече учитељ добићемо 8, ако помножимо метре дужине са метрима ширине, то јест *дужину са ширином*.

Сад учитељ опет додаде 1 м. ширине, расподијели на квадрате

и пита:

— Колико је ова равнина дугачка? (4 м.); а широка? (3 м.). Колико квадратнијех метара заузима? (12 \square м.). Колико је квадратнијех метара заузимала, кад је била само 1 м. широка? (4 \square м.); колико, кад је била 2 м широка (8 \square м.); а колико сада, кад је 3 м. широка? (12 \square м.). За колико пута више квадратнијех метара заузима ова равнина, кад је 2 м. широка, него кад је 1 м. широка? (За 2 пута); а за колика пута више, кад је 3 м. широка а не 1 м.? (За 3 пута).

Сад учитељ рече: *у колико је пута већа ширина, у толико је пута већа и површина, само кад дужина остаје иста.*

— Колико је 4×3 ? (12).

— Ето, видите, добићемо 12, ако помножимо метре дужине са метрима ширине, то јест *дужину са ширином*.

— Колико је велика површина, која је 10 м. дуга а 1 м. широка? (10 \square м.); ако је 2 м. широка а исто 10 м. дуга? (20 \square м.); колико, ако је 4 м. широка? (40 \square м.). и т. д. У колико је пута већа површина, кад је ширина већа у 2 пута, а кад дужина остаје иста? (У 2 пута); у колико је пута већа, кад је ширина у 3, 4, 5 и т. д. пута већа?....

*

(Овакво исто упознавање учитељ чини, кад се ширина састоји из више метара, а дужина је само 1 м., па онда, како расте дужина, тако расте и површина. И то иде истијем редом, као и ово прво. На примјер:)

Учитељ нацрта на табли равнину, која је 6 м. широка, а само 1 м. дугачка, па пита:

— Колико је ова равнина широка? (7 м.); а колико дугачка? (1 м.). Колико квадратнијех метара заузима? ($6 \square$ м.).

Сад учитељ учини, да је ова равнина 2 м. дуг., а широка као и прије, па је расподијели на квадрате и пита:

— Колико је сад дугачка ова равнина? (2 м.); а колико је била широка прије? (1 м.). Колико је квадратнијех метара заузимала прије? ($6 \square$ м.); а колико сад заузима? ($12 \square$ м.). За колика је пута сада дужа ова равнина, но прије? (за 2 пута); а за колика пута више квадратнијех метара заузима сада но прије? (за 2 пута). Колико је 6×2 ? (12).

— Упамтите — рече учитељ — *Ако помножимо метре ширине са метрима дужине, добићемо број, који представља површину.*

— Шта ћемо добити, ако помножимо метре ширине са метрима дужине? (Број, који представља површину).

Учитељ продужује ову равнину за 3, 4 и т. д. метра, и истијем редом пита. Пошто сврши ово упознавање, онда пропитује:

— Колико је велика површина, која је 8 м. дуг. а 1 м. широка? ($8 \square$ м.); колико, ако је 2 м. шир. а исто 8 м. дуг.? ($16 \square$ м.). Дакле у колико пута више но прије? (у 2 пута). Зашто баш у 2 пута? (За то што је сада ширина у 2 пута већа). Колико је велика површина, ако је ширина 3, 4, 5 м. а дужина исто 8 м.? и т. д.

— За колико је пута већа површина, кад је дужина за 2 пута већа, а ширина остаје иста? (За 2 пута); а за колика пута, кад је дужина за 3, 4, 5 пута већа? и т. д.

— Шта ћемо добити, ако помножимо метре дужине са метрима ширине, или обратно: метре ширине са метрима дужине? (Добићемо број, који представља површину).

*

Задатак: Школска соба је дугачка 12 м. а широка 7 м.; колика је површина њезина тавана?

— Шта нам је познато у овом задатку? (Дужина и ширина шк. собе). А што се тражи? (Површина њезина тавана). Колика је њезина дужина? (12 м.); а ширина? (7 м.). колика би била површина тога тавана, кад би била 12 м. дугачка а само 1 м. широка? ($12 \square$ м.). Али је ли тај таван широк само 1 м.? (Није него 7 м.). То онда хоће ли бити његова површина $12 \square$ м.? (Неће него већа за 7 пута, јер у колика је пута већа ширина, кад дужина остаје иста, у толико је пута и површина већа).

Сад учитељ поново пита:

— Колико би износила површина тога тавана, кад би био 12 м. дуг. а само 1 м. широк? ($12 \square$ м.).

Бак пише $12 \square$ м. као множимак.

— Хоће ли толика бити његова површина, пошто је 7 м. широк? (Неће, него ће већа бити за 7 пута, дакле 7 пута по $12 \square$ м.).

Бак пише 7 као множитељ, множи и добије $84 \square$ м.

(Према овоме јасно је: да ће се у производу добити *квадратни метри* само онда, кад буду они представљени и у *множимку*. С тога је пријеко потребно, да се изналажење површине разјасни дједи овим начином, да им не би нејасно било, од куда и како од *простијех метара* постану *квадратни*).

— Који смо број с којим множили? (12 са 7). Шта представља у задатку број 12? (Дужину); а 7? (ширину). Који смо број добили множењем? (84). Шта представља тај број? (Површину). Какви метри служе за мјерење дужине или ширине? (Прости или обични метри); а какви за мјерење површине? (Квадратни метри). Како се изналази површина правоуголника? (Кад се помноже: метри дужине са метрима ширине, или: дужина са ширином, или; број, који представља метре дужине, са бројем, који представља метре ширине).

Да би дједи јаснија била разлика и постајање *квадратнијех метара* од *простијех*, учитељ у маломе нацрта шк. таван и расподијели га на *квадратне метре*:

О ОБИЧНИЈЕМ РАЗЛОМЦИМА

предавање за IV р. основни шк.

(од РАДОВА УЧИТ. УДРУЖЕЊА МОРАЧКЕ НАХИЈЕ).

(Наставак.)

з.) *Скраћивање разломака.*

Пошто се предходно учитељ буде увјерио, да су му дјеца потпуно научила оно, што им је у првој лекцији објаснио, онда им ову лекцију треба објаснити овако:

Који сам разломак сад на табли написао, Миловане?

„Ви сте сада написали шест деветина.“

Пазите, дједо, ја ћу сад бројитеља да подијелим са три.

Колико сам добио? — кажи ти, Радоване!

„Ви сте сада добили двије деветине.“

Колико сам пута мањи разломак добио? — кажи ти, Милија! (три пута мањи.)

Зашто је овај разломак постао три пута мањи? (Зато, што сте му бројитеља са три подијелили.)

Сад ћу и именитеља од $\frac{2}{9}$ да подијелим са три.

Колико сам добио? — кажи ти, Јоване!

„Ви сте добили двије трећине.“

Који је сад разломак већи $\frac{2}{9}$ или $\frac{2}{3}$? — кажи ти, Тодоре! (већи је двије трећине.)

По чему ти то знаш?

„Ја то знам по томе, што, кад се именитељ једног разломка са једним бројем подијели, онда му вриједност постане толико пута већа.“

Видите дјецо! Колико сам пута умањо разломак $\frac{6}{9}$, кад сам му бројитеља подијелио са три, толико сам га пута увеличао, кад сам му именитеља подијелио са три и тако се вриједност овога разломка није промијенила, него му се само облик промијенио, а вриједност је остала иста, јер $\frac{6}{9}$ сасвим је једнака са $\frac{2}{3}$.

Овако им треба на више разломака показати, којима се може и бројитељ и именитељ са једним истим бројем подијелити, па онда питати:

Кад се бројитељ и именитељ једног разломка са једним истим бројем подијели, шта ће овда бити са вриједности тога разломка? — кажи ти, Мило!

„Кад се бројитељ и именитељ једног разломка са једним и истим бројем подијели, онда му се вриједност не мијења.“

и.) Раширивање разломака.

Учитељ на табли напише један разломак, н. пр. $\frac{2}{4}$, па му бројитеља помножи са бројем два, и пита:

Кад сам помножио бројитеља са два, колико сам добио? — кажи ти, Мато! (дobili стe разломак четири четвртине.)

Које је више: четири четвртине, или двије четвртине? (четири четвртине.)

А колико је пута више четири четвртине од двије четвртине? (два пута.)

А зашто?

„Зато, што сте бројитеља са два помножили.“

Ево сад ћу и именитеља четири помножити са два.

Колико ми је сад изашло? — кажи ти, Васо! (четири осмине.)

Шта је више: четири четвртине или четири осмине? — кажи ти, Перипа! (четири четвртине.)

Зашто?

„Зато, што му је именитељ мањи.“

Колико је пута мањи именитељ: четири, од именитеља осам? (два пута.)

Колико је пута, дакле, мања вриједност разломка: $\frac{4}{8}$ од вриједности разломка $\frac{2}{4}$? — кажи ти, Радоване! (два пута.)

Видите дјецо! Колико сам пута увеличао разломак $\frac{2}{4}$, кад сам му бројитеља помножио са два, толико сам га пута умањо, кад сам му именитеља помножио са два и тако се вриједност ни овога разломка није промијенила, него му се само облик промијенио, а вриједност је остала иста, јер $\frac{2}{4}$ сасвим су једнаке са $\frac{4}{8}$.

И ово треба дјечи на више примјера показати, а за тим питати:

Кад и бројитеља и именитеља једног разломка са једним истим бројем помножиш, хоће ли се вриједност тога разломка промијенити? — кажи ти, Саво!

„Вриједност разломка се не ће промијенити, кад му се бројитељ и именитељ са једним и истим бројем помножи.“

Пазите дјецо! Из свега овдје реченог може се извести ово правило: да се разломак увеличава, или кад му бројитеља помножимо, или кад му именитеља подијелимо; а умањава се, или кад му бројитеља подијелимо, или кад му именитеља помножимо; а остаје без промјене вриједности, кад му и бројитеља и именитеља са једним истим бројем подијелимо или помножимо.

Алекса П. Чукич, учитељ.

С Т А Р И Н Е.

Оловна плочица цркве Светога Николе у Тузе.

Овијех дана имао сам прилику видјети некога мухамеданца из Подгорице *Зубера Ђачевића*, а старином из Баица (како он каже), који бјеше донио на Цетиње једну оловну плочицу, дугачку 21 цент., а широку $5\frac{1}{2}$ центим, на којој стоји изрезано кириловским словима:

Храмъ свѣтаго. оца Николаа у Тузима.

А осим тога једва се даје прочитати шљедече:

Молитвомъ свѣтаго. мученика Трифона у селу Тузомъ храмъ
свѣтаго. Николаа ва веки аминъ.

Ова је оловна плочица нађена, по доказу *Ђачевића*, на развалинама православне цркве у Тузима, (гдје данас станују мухаџерими — бјегунци Подгорички мухамеданске вјероисповиједи).

Ова је црква насиљем турским још од времена *Црнојевића* до основе разурена, и само се темељно камење видјети може са великим гробовиштем православијех Зећана, над којима се видјети могу велике плоче набацане по гробовима умрлих мученика, који су за вјеру страдали и село Тузе мухамеданцима уступили.

Село Тузи налази се у турској граници, преко ријеке Цијевне, која тече преко поља *Ђемовскога* и утиче поред села *Махале* у ријеку Морачу, а одатле губи своје име и утиче у Скадарско језеро.

Развалине ове православне цркве у Тузима са великим гробовиштем живи су споменици турскога фанатизма и насиља, који су за прошла три и четири вијека много и много пркава и манастира по питомој Зети разурили и опустошили, те су се у доцније вријеме многе породице у Зети бјегством спасавале, да сачувају свету своју праћедовску вјеру.

Припошља: Филип Радичевић.

Извјештај о основним школама црногорским у школеској 1898—9 години.

(Саопштава се у изводу.)

1. Ријечка школа.

1.) Школа је четвороразредна. У почетку шк. године уписано је: у I. раз. 21 м. и 2 ж., свега 23 ученика; II. раз. 23 м., и 3 жен., свега 26; III. р. 20 м., IV. р. 17 мушких. Свега у сва четири разреда 86 ученика.

На испиту их је присутнијех било: у I. р. 18; у II р. 25; у III р. 19; у IV р. 16. Свега 78 ученика.

Успјех о испиту показан:

Из вјеронауке: I. р. $4\frac{1}{4}$; II. $4\frac{2}{7}$; III $4\frac{1}{4}$; IV. $4\frac{2}{5}$.

„ Срп. језика: I. р. 4; II. $4\frac{3}{8}$; III. 4; IV. $4\frac{1}{2}$.

„ Словенског језика: II. р. $4\frac{1}{8}$; III. $4\frac{1}{2}$; IV. $4\frac{3}{8}$.

„ Рачуна: I. р. 4; II. $4\frac{3}{8}$; III. $4\frac{1}{2}$; IV. $4\frac{1}{2}$.

„ Геометрије: III. р. 5; IV. $4\frac{1}{4}$.

„ Земљописа: I. р. $4\frac{1}{2}$; II. 5; III. $4\frac{3}{8}$; IV. $4\frac{1}{2}$.

„ Из историје III. р. $4\frac{1}{2}$; IV. $4\frac{1}{3}$.

„ Природописа: II. р. $4\frac{1}{2}$; III. $4\frac{1}{4}$; IV. $4\frac{1}{4}$.

„ Човјечијег тијела: I. р. $4\frac{1}{2}$; II. 5; III. $4\frac{3}{4}$; IV. $4\frac{2}{3}$.

„ Физике: IV. $4\frac{2}{3}$.

„ Краснописа: I. р. 4; II. 4; III. $4\frac{1}{4}$; IV. $4\frac{1}{4}$.

„ Цртања: I. р. 4; II. 4; III. $4\frac{1}{2}$; IV. $4\frac{1}{2}$.

„ Цјевања: I. р. 4; II. 4; III. 4; IV. 4.

„ Гимнастике: I. р. 4; II. 4; III. 4; IV. 4.

„ Чистоћа: I. р. 4; II. 4; III. 4; IV. 4.

„ Дисциплина: у свијем разредима $4\frac{2}{3}$.

Укупни наставни успјех постигнут: у I. р. $4\frac{1}{6}$; II. $4\frac{1}{3}$; III. $4\frac{2}{6}$; IV. $4\frac{2}{5}$.

Протоколи прихода и расхода нијесу прегледани, пошто приход се односи и на Каручку школу, као и на ову, за то би требало прегледати све протоколе одједном, и то да их једно лице прегледа, како се не би какова погрјешка поткрала, као што је то било приликом пошљедње контроле.

Још се није установио списак поправке и набавке око ове школе; кад се учини, послаће вам се.

Учитељ I. и II. р. је Михаил Поповић, а III. и IV Андрија Јовићевић, који је уједно и управљајући.

Мјес. шк. надзорник је Илија Шћеповић, предсједник Ријечке Општине.

Испит је био 26 маја 1899.

Ради увјерења, као присутни испиту, потписујемо се својеручно:

Михаиле К. Поповић, учитељ.

Илија Шћеповић, мј. надзорник.

2. Метеришка школа.

Школа је четвороразредна. Испиту је присуствовало: у I. р. 15; II. 10; III. 10; IV. 17. Свега 52 ученика.

Успјех о испиту показан:

- Из вјеронауке: I. р. $4\frac{1}{8}$; II. 4; III. 4; IV. $4\frac{1}{8}$.
- „ Српског језика: I. р. 4; II. $3\frac{5}{6}$; III. $4\frac{1}{2}$ IV. $4\frac{1}{3}$.
- „ Словенског језика II. р. $3\frac{5}{6}$; III. $3\frac{5}{6}$; IV. 4.
- „ Рачуна: I. р. $4\frac{1}{8}$; II. 4, III. 4; IV. $4\frac{1}{6}$.
- „ Геометрије: III. р. 4; IV. $4\frac{1}{3}$.
- „ Земљописа: I. р. 4; II. $4\frac{1}{2}$ III. $4\frac{1}{8}$; IV. $4\frac{1}{8}$.
- „ Историје: III. р. $4\frac{1}{3}$; IV. $4\frac{1}{6}$.
- „ Природописа: II. р. 4; III. $3\frac{5}{6}$; IV. 4.
- „ Човјечијег тијела: I. р. 4; II. 4; III. 4; IV. $4\frac{1}{3}$.
- „ Физике: IV. р. 4.
- „ Краснописа I. р. $3\frac{1}{3}$; II. $3\frac{1}{2}$; III. $3\frac{1}{2}$ IV. 4.
- „ Пјевања: I. р. 3; II. 3; III. 3; IV. 3.
- „ Гиднастике: I. р. 4; II. 4; III. 4; IV. 4.

Чистоћа: у све разреде $3\frac{1}{2}$.

Дисциплина: у све разреде $4\frac{1}{2}$.

Укупни наставни успјех постигнут: у I. р. $3\frac{5}{6}$; II. $3\frac{5}{6}$; III. 4; IV. 4.

Ово је приватна школа, коју сама Метеришка Општина издржаје и учитеља плаћа. Ова Општина припада двијема капетанијама: Цеклинској и Добреској; што су поменути капетани скупили школарине у овој Општини, то су, по уговору општинара с учитељем, предали учитељу, као плату, а сувише су му нешто плаћали и родитељи на дјену, која су школу осјећавала. Овдје нијесам нашао никаквијех протокола расхода.

Учитељ је само један: поп Илија Јовићевић, којему је главно занимање свештенство, но ипак је и учитељску дужност на задовољство вршио. Испит је био 28 маја 1899.

На Ријеци, 6 августа 1899.

За ревизора

А. Јовићевић, Ријечки упр. учитељ.

3. Барска школа (у Васојевићима)

Испит је држан 23 маја и трајао је од 8 до 12 прије подне и од 1 до 4 по подне.

Школа је од три разреда. У почетку школске године уписато је дјецe у: I раз. 23; у II 30 и 1 ученица, у III 8.

Изашло је на испиту у:

I раз. 22; у II 28 и 1 ученица; у III 8.

Она дјеца, која нијесу испиту присутна била, изостала су нека због болести, а нека због сиромаштине.

У сва три разреда обрађени су предмети у довољном обиму према наставном плану.

Укупни годишњи успјех постигнут је у:

I разреду одличан;

II разреду више него врло добар;

III разреду врло добар.

Рад је отпочет 1 октобра. Дневно је рађено по 6 сати, а преко све године рађено је у овој школи 140 дана. Учитељ није ни једног дана оеуствовао од школе, нити је дјецу саму остављао у школи.

Учитељ је држао два родитељска скупа у одређено вријеме. Изводио је неколико пута дјецу на оближња брдашца, ради упознавања природе. Ученици су посјећивали школу доста добро. Учитељ је постављен за приватног 1897 године, и те му је године плаћала општина, а за ову годину општина је имала помоћи од Државе фиор. 80, за коју је суму учитељ и служио. Учитељ је свршио 4 раз. основне школе на Андријевици. По раду и успјеху цијенећи држим, да се нећу огријешити да му речем е је способности врло добре, нарочито за млађе разреде. Владање учитеља, како у школи тако и ван школе примјерно је, због чега ужива у народу велико поштовање, тако да су се сви општинари приликом ревизије изразили да они бољега учитеља не траже.

Осим учитељске дужности другог занимања није имао. Погрешака у настави нијесам могао примијетити.

Учитељу је удаљена кућа од школе око 3 сахата, а квартиром је био у близини школе.

Сви школски протоколи налазе се у врло добром стању, и као такви и потписати су.

У протоколу прихода нађено је да је овогодишњег прихода било: из исте општине фиор. 23 и 45 новчића, која сума није могла подмирити школске расходе, почем се није нека сума од капетаније Леворечке извадила. Ако и за идућу годину буде ова школа постајала, ријешено је, да се узима уз дацију по 3 новчића, па тек да се намире школске потребе. Кућа једнога сељака, у којој се школа налазила, на два је боја и доста је удесна била за учионицу, само цтр је дијелца била за оволики број дјече.

Од учила школа има само школску таблу, која се налази у добром стању. Капетан Михаило Лекић врши је дужност спрам школе врло добро, а тако исто и мјесни школски надзорник Мирко Ђиновић.

Од акта шаље се томе надзорништву:

I Копија испитног извјештаја;

II Писанке и цртанке и сви писмени задатци;

III Копија са инвентара школских ствари и копија школског љетописа.

Ревизор: **Мирко Мићовић**, краљски свештеник.

4 Школа у Горњем Цеклину.

Испит је држан 21 маја.

Школа је троразредна: I, II и IV разред.

У почетку школске године било је уписато дјече: у I раз. 27 ученика; у II раз. 13 ученика и 8 ученица; у IV раз. 8 ученика. — Свега 48 ученика и 8 ученица. Дјеца су вјероисповиједи православне.

Испиту су присуствовали: у I раз. 27 ученика; у II раз. 13 ученика и 8 ученица; у IV раз. 7 ученика.

Дијете, које није испиту присуствовало, преселило се је у Каручку школу.

Повторавали су: у I раз. 6; у II р. 1; у IV 1.

Повтораваше: у I раз. 9; у II р. 1.

Укупни годишњи успјех постигнут је: у I раз. врло добар; у II раз. више него врло добар; у IV р. близу одличан.

Рад је у школи почет 5 октобра; дневно је рађено по 5 часова. Цијеле године било је раднијех дана 145.

Држат је први родитељски скуп 18. октобра, на том скупу су учествовали $\frac{2}{3}$ ђачкијех родитеља.

Други родитељски скуп држат је 14. јануара. Овај је скуп био добро посјећен; на њему су присуствовали $\frac{3}{4}$ ђачкијех родитеља и све мјесне власти, као и сви други отијенији општинари. Учитељ је говорио бесједу сходну празнику.

Дјеца су школу посјеђавала лоше усљед грлобоље, заушница и оскудне године у храни. Учитељ је школу посјеђавао уредно и вршио своју дужност најсавјесније; постављен је за сталног учитеља 1873 год. Ово му је двадест пета година турског учитељског рада у свом племену.

Способност је учитељева за све разреде одлична, али има вишу вољу предавати у старије разреде. Владање учитељево у школи и изван школе примјерно.

Поред учитељске дужности није имао никаквог споредног занимања. Свршио је цетињску богословију 1873 год.

Предавање му је: правилно, јасно, примјерљиво, нема трага од сухопарности и механизма, него у свему одговара начелима сувремене педагогије.

Дјецу је добро упућивао на здраво мишљење и расуђивање; на сваком кораку упливисао је на развијање добријех и честитијех карактера, како својим енергичним карактером, тако исто моралним поукама из библијских прича и историје.

Дјецу је кажњавао умјерено. Колико је било могуће пазиво је, да се дјеца између себе не свађају, да живе у братској слози и љубави.

Учитељ је на квартиру код своје куће, која је у близини школе. Од школе изостао је 8 дана, кад је школа по савјету д-ра Марића била распуштена усљед грлобоље.

Школски протоколи: годишњи, дневни, кореспонденције, летописа и инвентара сви су у врло-добром стању и пажљиво вођени.

Протокол од расхода нов је и брижљиво вођен. Прихода је било ф. а. вр. 206. — Расходовано 196 и 83 новч. — Претијече 9 фиор. и 17 новчића.

Башта је у близини школе, није школска својина, него под најам узето $\frac{1}{2}$ рала земље; због кишљива прољећа није се могла добро обрадити.

Школа има од училиа: мапу Јевропе; један стари глобус; природописне слике у 48 таблица; слике из старог и новог завјета укoricене, али старе и подеране; писмарицу и рачунаљку.

Мјесни кап. Илија Лопичић вршио је дужност према школи више него добро. Мјес. надзорник г. Крцун Ф. Ђурашковић вршио је сву почасну дужност одлично, зашто заслужује похвалу.

Испиту су присуствовали:

плем. кап. Илија Лопичић, све остале мјесне власти, осим шк. мјес. надзорника, који је био у Подгорици, већина ђачких родитеља и други многи општинари.

Цеклик, 6 Јуна 1899.

Мјесни ревизор поп Илија Ђурашковић.

Ц Р К В Е Н И Г Л А С Н И К.

Приложници. — Г-ђа *Миља Павова Вулеткић* из Голубоваца у Зети, при смрти завјештала је за спомен Манастиру Цетињском фиорина пет. Манастиру Ђелији Пиперској фиорина пет, а парохијалној цркви Бериславачкој један златоткани епитрахилъ.

Приложници нека Бог дарује рајско насеље.

Јавна благодарност. — Госп. *Зарија Гвозденовић*, овдашњи трговац, по жељи своје мајке Милице, а за душу своје бабе Анђе (по мајци), приложио је нашој цркви, храму св. великомученика Георгија, једну ћоку (полијелеј), а у вредности 120 фиорина.

На овако лијепоме и богатоме прилогу, потписати у име своје и својих парохијана изјављују особиту благодарност г. Гвозденовићу, са жељом, да се множе оваки добротвори, и да преблаг и Бог дарује како приложнику дуги живот и постојано здравље, тако и његовој породици сваку срећу и задовољство, као и блажени покој умрлој души — у чији је спомен прилог намијењен.

Подгорица, 30 априла 1900 год.

Свештенство подгоричке цркве.

Са Врађинске свечаности. — Као што је познато манастир је Врађина, задужбина Његовог Височанства Господара, који је подигао цркву и манастир на темељу старе Зетске митрополије, у коме се сваке године 9 маја скупља велики народ из Црмничке, Ријечке, Ђешанске и Зетске нахије, да се допрде Брџу овоме знаменитоме историјском манастиру.

За ову свечаност, у понедељак 8 маја, отпутовао је Високопреосвештени Митрополит *Митрофан*, са профатором Филіпом Радичевићем и владиним послаником г. Сердаром Радом Пламенцем, који су преко Ријеке парабродом у Врађину стигли.

У очи празника скупио се приличан број народа, те је држата вечерња са литијом, а сјутра дан архијерејска служба са већим бројем свештеника. На служби је држато многољествије за Његово Височанство Господара и Књагињу Милену и за цио Владајући Дом.

Послије причасне изговорио је Г. Митрополит бесједу пуну поуке о побожности, која је на присутни народ велики утисак учинила.

Послије службе народ се веселио и одушевљено пјевао читави дан.

У салону манастира био је приређен објед, на који су били позвати чланови из Ријечке и Црмничке нахије. При обједу пило се у здравље Њихових Височанства Господара и Књагиње Милене, Престолонаследника Књаза Данила, Књагиње Милице, Њихових Свјетлости Књаза Мирка Великог Војводе Зетског, и Књаза Петра Великог Војводе Захумског, које су попрашене са бурним усклицима Живио! Живјели!

Истога дана вечером Г. Митрополит са пратњом својом вратио се на Цетиње.

† **Симеон Борковић**, јеромонах. Брзојавна жица, која широм Васељене разноси: добре, тужне, веселе и неповољне гласове, данас (19 априла) из Никшића, донесе и мени неповољан глас. У депеши пријатељ јавља ми ово: „Борковић јучер (18) сарањен. Јокановић.“ ови непово-

љни глас, који ме из два душе потресе, када чух, да Симеона већ међу живима нема! Деспеша ме извјесно увјери, да је Симеоново младачко и пуно снаге бујно тијело већ предано општој матери земљи, гдје ће га наслједити: „Гадѣ звѣјеи и черви (Ис. Сир. 10. 13). И гдје ће му (као и нама свима) бити: земља мати, а цркви браћа и сестре (Јов. 17. 14). као и то, да већ, његова племенита и чисто скромна српска душа, блиста пред престолом Творца, нападајући се рајском сладошћу у неописаној срећи, веселу и задовољству у Божијем царству. — „Идѣже нѣсть болезанъ ни печаль, ни въздыханіе но жизньъ безконечная (кан. погр.).

Д: предупредим повреду болова и сажалење које је у моме срцу проузроковао глас о смрти пок. оца Симеона, као мога сабрата и друга из младости, прелазим одмах на његову биографију (у најкраћим потезима за сада:) Пок. О. Симеон, родио се 1870 године, у селу Борковићима (Љубомир) од прав. родитеља: пок. Гаја и Божице Борковић. У вријеме срп. устанка (1876—7) умријеше му родитељи у Дубровнику, а нашега малишана сина, први неки богати Инглеz, те га о своме трошку даде школовати. А када се овај Инглеz одсели 1881 а наш Симо нешће да иде с њиме, то га овај остави у трећем разреду основ. школе. Те када се дознало да римски фратри шурују, да малог Сима преједу у католицизам, — добрићевски калуђери похитају, те га у свој манастир Добрићево доведоше, гдје је и остао од 1882 до 1888 године, учећи се у славенском и спремајући се за свећено-монашки објет и чин.

А када се већ видјело, да је прилично спреман и да се жели, посветити монашком животу, то га Ја Гаџиновић, игуман, посла г. Митрополиту Серафиму, са препоруком, да се увјери у његовој спреми и да са њиме поступи по увиђавности. Митрополит г. Серафим, одреди га у манастир Житомишлић, да се практикује годичу дана у св. обредима (1889 год.)

А пошто је Борковић, достигао довољно спреме, а особито праксе, то га г. Митрополит Серафим, рукоположи за ђакона на велику суботу 1890, а на Томину неђељу исте године, за јеромонаха одредивши га браству ман. Добрићева. Борковић је у ман. Добрићеву служио као јеромонах и парох од 1890 — до 29 новембра 1897 године, у свему похвално.

Услјед сплетака бившега настојатеља Ранковића, Борковић остави Добрићево и пређе у Црну Гору 30 новембра 1897, гдје је благовоље њем Ђ. Височанства Књаза и Господара, добио управу манастира св. Луке у Жупи.

Управљајући манастиром св. Луке, у трећој години 18 априла 1900, Симеон Борковић се пресели у вјечност! Оволико за сада оче Симеоне! Лака ти српска земља, коју си свим жаром срца љубио! Из дна душе кличем оцу Симеону: „вѣчная память.

У Ман. *Добрићеву*, 28/4 1900.

Леон А. Нинковић.

Удружење свештеника ријечно-љешанског округа, држало је I. редовну скупштину на граду Ободу — Ријека Црнојевића — 8 маја т. г.

Најприје је одслужена св. служба, чинодјејствовали су три свештеника, између којих је мјесни свештеник Михаил Јовићевић држао проповијед о *похађању цркве и о околностима нашег свештенства некада и сада.*

Сједница је отворена сходнијем говором, нагласујући: потпуни сложни и узајамни рад, гдје се губи право на лично ја; но неко мање, неко више, а неко боље, али да буде за све ми.

Затим свештеник М. Јовићевић, држао је: *објашњења васкресне јушрење*, која ће се понављати на идућој скупштини.

Затим свештеник Мираш Вукић, читао је свој рад: *поредак и сврха удружења*, на основу чега се примио — са одобрењем сједнице — да за штампу напише *значај свештеничких удружења*.

Свештеник Михаил Јовићевић, приложио је своју проповијед писмено, која је предата свешт. Мирашу Вукићу и Илији Ђурашковићу, да идуће скупштине донесу свој суд о њој, и је ли проповијед удешена за штампу.

На истој сједници ријешено је, да сваки на идућој скупштини донесе *отис свих цркава у својој парохији, као и других знаменитости из прошлости на прилог црквене историје*.

Затим је ријешено да се Високопреосвештеном Митрополиту госп. Хаџи Савви Косановићу—Улцињ — пошље „Адреса Удружења“.

Идућа II скупштина одређена је у љешанској нахији 10 јула т. г., на којој ће св. Јован З. Вукчевић при служби, држати проповијед: *о празновању Св. Неђеље*, а на сједници објашњење васкресне вечерње.

На истој сједници изабрат је Мило Пејовић, св. Орашки (љеш. нах.) за св. тајну исповиједи свештеника удружења.

Његово Високопреосвештенство госп. Митрополит Митрофан, у пратњи г. протођакона Филипа Радичевића, пролазећи на свечаност Манастира Врањине, благоизвољно је удостојити сједницу, високом својом посјетом, гдје је уз вазда божанске Његове савјете, у кратком али врло језгровитом говору, истакао важност свештеничких удружења.

Сједница је трајала пет и по сати, бавећи се искључиво: узајамним објашњењима религиозних обреда.

ШКОЛСКИ ГЛАСНИК

Учитељско удружење Ријечке нахије држало је свој V. скуп на Цеклину 14. маја т. г. На скупу је у школи држао *Перо Калуђеровић* (Љуботињ) практично предавање за II. р. о *именицама*, које је и писмено изложио. За тим је друштво донијело реферат на други дио Српске Историје, намијењен за III. р. осн. школе. Чим се реферат уреди и препише, послаће се „Просвјети“ у штампу. „Учитељски положај“, рад Ан. Јовићевића, спроведен је „Просвјети.“ Идућа (VI.) скупштина одређена је на *Ријечи* 23. јула 1900. г., на којој ће друштво донијети реферат и на први дио Српске Историје, намијењен за IV. р. осн. школе. За исту скупштину Лука Пејовић обрадиће тему под насловом: „Да ли је корисније, да су сеоске школе *дворазредне* или *шоразредне*,“ а Михаил Поповић тему под насловом: „Значај ђачкијех излета и како их треба обављати.“

Учитељство у Босни и Херцеговини. Међу учитељима и учитељицама народних школа у Босни и Херцеговини опажа се читав покрет: да се и тамо уреди стање наставника народних школа, као што је то у нас и у многим осталим земљама већ урађено. Већ је у Сарајеву изабрана нарочита депутација, која ће предати молбу за побољшање материјалнога стања тамошњих учитеља и учитељица. Исто тако, опет у Сарајеву, недавно је био изабран нарочити одбор да изради правила за „Учитељско Удружење“ у Босни и Херцеговини. Правила су већ готова и предата су власти на одобрење.

Школе у Русији 1898 г. Према објављеним подацима, из државнога буџета утрошено је у Русији 1898. г.: на министарство просвјете 26,440,843 рубље, на универзитете 3.799.000 рубаља, на гимназије 6,358.684 рубље, на реалке и занатлијске школе 2,448.000 рубаља, на учитељске школе и институте 1,229,970 рубаља, на нарочите учитељске заводе 1,450.433. Број ученика био је у тој години: у 193 гимназије 67.715, у 46 прогимназија 6.974, у 112 реалака 31.300, у 10 учитељских завода 689, у 52 учитељска семинара 3.900 и у другим средњим заводима 1.765 ученика.

Пушење и школска омладина. У Инглеској су опазили код дјече од 8 до 15 година, да су махом блиједа и слабуњава, све ако иначе и живе у доста повољним хигијенским приликама. Истражујући узроке томе, дошли су до закључка, да то бљедило и слабуњавост у школске омладине долази поглавито од пушења, које је и тамо, као и у нас, врло развијено међу школском омладином. Поводом тога инглеска штампа предлаже, да се изда закон, по коме би већ наредбије забранило пушење свима, који нијесу навршили шеснаест година, као што сличан закон већ постоји у Сједињеним Америчким Државама и показује врло повољне резултате.

(„Просв. Гласник“).

К Њ И Ж Е В Н И Г Л А С Н И К.

Бранково Коло, за забаву поуку и књижевност. Година VI. Излази четвртком. Цијена годишња 10 круна.

Садржај 20. броја: * * * М. Радовић. — На Морави. Д. Ј. Димитријевић. — Мркоњић (5) Свет. Ђоровић. — Пјесма о соколу. М. Горькиј. С руског Ник. Николајевић. — Воскресеније роман, гроф Л. Н. Толсти (50). — Амалат—Бек. А. Марлински (А. А. Бестужев) (2). — О Босни с почетка VII. до средине XII. вијека. Љуб. Јовановић (6). — Матере држе земље и градове. — Ковчежић — Књижевне биљешке. — Читуља (са сликом).

Зора. Лист за забаву, поуку и књижевност. Излази почетком сваког мјесеца. Износи 4—5 табака а цијена јој је: на читаву годину 8 круна или 9 д., за ђаке 6 круна или 7 д. Уређује Атанасије Шола. Мостар, 1. маја 1900. Штампа се у штампарско-умјетничком заводу, издавачке књижарнице Пахера и Кисића у Мостару.

Садржај: Стојан Новаковић: Словени балкански и њихова образованост. — Пјесништво: † Вл. М. Јовановић: Милован Видаковић. (Господину Чеди Мијатовићу.) — Приповијетке: Свет. Ђоровић: Дух времена сад је таки, ни прича ни слика. — Alfred v. Hedenstjern: Мајоров коњ, превео Ђорђе Миловановић. — Ernst von Wildenbruch: Убица, превео Б-ски — Чланци: Миленко М. Вукићевић: Српски језик на Порти, XV. и XVI вијека. — Војвода Илија Пламенац: Бој у Фундини, из ратничких успомена. — Павле Поповић: Француска Комедија. — Аутобиографија Алфреда од Хеденстјерна: Ego, превео Ђ. М. — Оцјене и прикази: Максим Трпковић: Реформа календара, оцјењује Бор. Поповић. — Извјештај, Срп. Краљ. Академије. — Кроника: — Српска. — Славенска. — Страна — Читуља.

Преплату Зоре прима њена Администрација, затим Издавачка Књижарница Пахер и Кисића у Мостару, и сви њени повјереници. — Рукописи шаљу се Уредништву. — Поједина свеска стаје 80 хелера. —

Босанска Вила, лист за забаву, политику и књижевност. Број 7 и 8. Година XV. Власник и уредник Никола Т. Кашиковић.

Садржај: Пјесме: Домовини, од Божидача. — Елегија, од Јов. Ђ. Пантелића — Пред прагом колибе, од Гаривоја. — Јади, од Бранка Малаћа. — Ашиклије, од Османа А. Ђикића. — Приповијетке: Тамбулација, од Данице Бандић. — Из дјетињства, од А. Николића. — Каноничка визитација, од М. Савецког, с руског превео Свет. Давидовић. — Поука: Милован Т. Јанковић, са сликом. — Мода, пише Софија Пупић-Плетикосић. — Српске народне пјесме, са сликом, превео М. М. Добросављевић. — Српске народне умовторине: Српске народне ђевојачке пјесме, забилежио из Далмације П. Чоко. — Чобанин и ђаво Топал-баша, забилежио од Авде Мејрића. Ђ. — Листак.

„Босанска Вила“ излази у Сарајеву сваког мјесечно. сваког 15 и 30. — Цијена је за све крајеве на годину 8 круна, на по год 4. круне. Ђаци добивају лист за 6 круна. — Преплата и рукописи шаљу се на уредништво. — Неплаћена се писма не примају.

Просветни Гласник. Службени лист Министарства Просвјете и Црквених Послова Краљевине Србије. Година XXI. Свеска за Април. Уредник Ј. Миодроговић. Биоград. Издање и штампа Државне Штампарије Краљевине Србије, 1900.

Садржај: Службени дио. 1. Укази Његовог Величанства Краља: Српска Краљевска Академија (постављење, Велика Школа (постављење). 2. Претписи министра просвјете и црквених послова: Министарство просвјете и црквених послова (постављење), Грађанске школе (постављења), Основне школе (постављења, премјештаји, пенсионовање, разрешења). 3. Умрли наставници народних школа. 4. Расписи и одлуке министра просвјете и црквених послова. Радња Главнога Просвјетнога Савјета. 5. Записници редовних састанака: Записник 756. састанка; Записник 757 састанка: Реферат М. Вукићевића о спису Андре Гавриловића „Свети Сава, историјски преглед живота и рада“, Записник 758. састанка Школски летопис. 6. Извјештаји надзорника народних школа: Извјештај г. Љуб. Павловића, надзорника за округ ваљевски. Наука и настава. 7. О апстрактним идејама, превод с инглеског, од д-ра Љубомира Недића. 8. Из школске хигијене, од д-ра Ђ. Ј. Николића, школскога љекара. 9. Црте из науке о

језику, о природи, постанку и развоју говора-језика, лингвистичко-историјски преглед, од С. Н. Томића. 10. Приступно предавање из хемије, од д-ра Марка Т. Лека. 11. Образовање забавиља, по Рихарду Ротеру, од Анђелије Аћимовићке. Оцјене и прикази. 12. Српска књига, њени издавачи и читаоци у XIX вијеку, од Ст. Новаковића. Реферат од Д. Хроника. 13. Српско Геолошко Друштво. 14. Српско Хемијско Друштво. Предавања. 15. Правило тројно, нов начин состављања сразмјере, од Ј. М. — Ковчежић. 16. Продужне школе, од Д. Ј. Путниковића. — 17. Биљешке о школским обичајима, у пиротском округу за вријеме Турака, од Тих. Р. Ђорђевића (свршетак). — 18. Наша дјевојачка школа, од М. Големовићке. — 19. Нова метода за израчунавање логаритамских таблица, од Мих. Атанасијевића. — Биљешке. 20. Гласови о школама. — 21. Просвјетни записи. — 22. Нове књиге и листови: Књиге. Листови. 23. Из науке. — 24. Покојници. — 25. Просвјетни добротвори.

„Просветни Гласник“ излази у мјесечним свескама од 8 и више табака, на великој осмини. — Стаје годишње за Црну Гору 15 динара (франка). — Преплата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (министарство просвете и црквених послова у Београду). Они се на захтјев писаца враћају.

Гласник православне цркве у краљевини Србији. Орган архијерејског сабора. Година I. Свеска за април. Уредник: Доброслав М. Ковачевић. Биоград, 1900.

Садржај. Службени указ постављења и оставке. — 2. Архијерејска постављења свештеника и ђакона. — 3. Архијерејска одликовања црвеним појасом. — Архијерејски извјештаји: Извјештај преосв. епископа г. Димитрија св. арх. сабору о каноничкој посјети своје епархије. — Чланци и расправе: 1. „Balkan“ и римска пропаганда, од архим. Илариона С. Весића. — 2. Вјера (рефлексија) од Милоша Живковића. — 3. У прилог питања о историјском развију терминологије Св. Анастасија александријског у њег учењу о Сину Божијем, од Гаврила Златова. — 4. Извјештај архијереј. сабору о руским духовним школама, од Ст. М. Димитријевића. — Архијерејско писмо еп. Нишког г. Никанора изабраним духовницима за свештенство оба реда. — Црквено бесједништво: 1. Бесједна на прву недељу вел. поста 1899 год. архим. Илариона С. Весића. — 2. Бесједна у недељу месопустну 1900 год. Јор. Хаџи Видојковића. — Доктор медицине, о важности и значају богословске науке од П. Ш. — Биљешке са старокатоличког конгреса у Бечу 1897 год., од архиман. Илариона С. Весића. — Вијести из других цркава: Опасност универзитетског образовања код садашњег протестанског духовништва. — Биљешке. — Приказ књига и листова. — Из уредништва.

„Гласник православне цркве“ излази у мјесечним свескама. Цијена му је за Црну Гору: на годину са поштарином 16 динара у злату.

Учитељ педагошко књижевни лист, орган учитељског удружења. Година XIX. Свеска за април. Власник и издавач Учитељско Удружење. Чланови књижевног одјељења главног одбора учитељ. удружења: Срећко П. Стефановић, Драгољуб С. Ђурђевић, С. С. Станишић, и уредник: Дим. Ј. Соколовић, учитељ у Биограду.

Садржај 8. свеске: Дневни ред на XVII. Учит. Скупштини. Расправе и чланци: Важност и потреба школског Музеја у Србији од Д. Ј. Путниковића учитеља (свршиће се); Педагошка писма једној матери о васпитању сина од Ернеста Беме а превео Др. Ст. Окановић професор (наставиће се). У колико и како мора учитељ утицати на дјечије честољубље од К. Боденштајна, превео с њемачког Д. В. Бакић (свршиће се); Нови сунђер од Д. Ј. Путниковића учитеља; На размишљање од Јов. Голубовића учитеља. — Предавање: Круг и елипса (материјал за предавање) од Милоша Величког учитеља грађанске школе. — Забава и поука: Дивни идеали — слика из учитељског живота написао Мих. Сретеновић учитељ (свршиће се); Школско кретање: Европа — Аустро-Угарска: Хрватска; Галиција; Белгија; Холандија; Стара Србија. — Књижевност: Реферати о домаћим књигама: Српска књига, њени продавци и читаоци у XIX вијеку. Пред освитак XX. вијека разматрао и биљежио Стојан Новаковић. Издање Срп. Књиж. Задруге. Београд 1900; Пољопривредни Гласник, повремено спис српског пољопривредног друштва: свеска I са XIV и 208 стр. — Записници XVI. Учитељске Скупштине. — Поменик: Пок. Јосиф Хади-Костић учитељ лесковачки. — Просвјетне биљешке. — Некролози: Пок. Станоју Николићу и Милоју Милићевићу, учитељима.

„Учитељ“ излази једанпут мјесечно у свескама од 5 табака. Цијена је за чланове удружења 7 динара а за школе и остале 10 дин. годишње. Претплата се шаље благајнику Глав. Одбора а рукописи уреднику Д. Ј. Соколовићу учитељу у Сарајеву.

Источник, духовни лист за црквено-просвјетне потребе српско-православног свештенства и народа у Босни и Херцеговини. Број 9. Год. XIV. Власник: Њихова Високопреосвјетљивост српско-православни Б.-Х. Архијереји. Уредник: Иларион Радонић, Јеромонах.

Садржај: Сlike из историје црквеног пјесништва и музика у православној цркви. — Религиозно-морални листићи. — Одношај свештеников према болесницима. — У недјељу о Закхеју. — 32. по Духовима. — Црквене вијести. — Разно. — Књижевне биљешке — Читуље. — Званични огласи. — Пречасном српско-православном свештенству у Босни и Херцеговини. — Исправак.

„Источник“ излази два пута и то половином и крајем мјесеца. Цијена је листу на цијелу годину 4 фор. или 8 круна, на пола године 2 фор. или 4 круне; за стране земље за цијелу годину 5 фор. или 10 круна, а на пола године 2.50 фор. или 5 круна. Учитељима основних школа и ђацима даваће се лист у пола цијене. Претплата се шаље администрацији листа у Сарајево, а рукописи уредништву у Рељево код Сарајева. Рукописи се не враћају.

Школски Вјесник, стручни лист земаљске владе за Босну и Херцеговину. Уредник Љубоје Длуштуш. — VII. — 1900. — 4. — Уредништво: Сарајево, зграда земаљске владе. Администрација: Сарајево, земаљски економат. — Годишња цијена Школском Вјеснику с поштарином 4 круне. — Дописи и новчане пошиљке ради претплате и огласа нека се шаљу Земаљском економату као администрацији „Школског Вјесника.“ — Сарајево, земаљ. штамп. 1900.

Садржај: Драгутин Кудлих: Против класичне наставе; Јелица Беловић-Бернацкиовска: Из мога албума. Психолошке фотографије (наставак); Др. Славољуб Кантоци: Узгојни елементи у Антигони и њихова примјена у настави (свршетак); Станислав Мајсторовић: Пабирци из народне педагогије; Јозо Дујмушић: Паралела између III., V., VI. и VII дијела Мартићевих Осветника и Његушеве Слободијаде (наставак); Јосипа пл. Глембај: Цртање као помагало женског ручног рада; Б. Крчмарић: Хербарт и Спенсер (наставак); Иван Ћларић: Судбина једног учитеља; Иван Касумовић: О латинском пријеву неких наших народних прјесами; Антон Нвнић: Наглуха дјеца; Примјери практичне наставе. Илија Терзић: Домословље: у II. раз. осн. школа у Босни и Херцеговини по чланцима „Друге читанке“ и по првом дијелу III. земљописа (наставак); Из прошлости. Љубоје Длуштш: Филозофија у древних Хелена (наставак); Педагошка смотра; Педагошке мрвице; Листак; Службени додаток.

Нада лист за поуку, забаву и умјетност. Број 11. Год. VI. Сарајево 1 јуна 1900.

Садржај. Текст: Бранимир Ливадић: Сања на свјетлу. — Др. Аугуст Харамбашић: Пјесма хурије. — Др. Тугомир Алауповић: Хрватске народне пјесме (наставак) — Иво Ђипико: Блека. — Стеван Б Боди: Биоград—Ниш—Пирот (наставак). — Бошко Петровић: Модерна њемачка драма (наставак). — А. Х. Карабеговић: На рушевинама. — Др. Милан Шеноа: На далеком сјеверу (наставак). — Наша писма: М. Марјановић, у Загребу. — Уз наше слике. — Смотра. — Књижевност. — Дописница уредништва. — Слике: Wilhelm Seif: Рудолф Хабсбуршки (Прилог.) — M. Krusemark: Цилијана. — Прилог: Volkmann: Жидов-водоноша. — Lerolle Henry: У природи. — Сењ са Нежаја. — Нежај врх Сења. — Сењ: Поглед на Велебит. — Gerhard Hauptmann. — Сењ: Поглед с мора на Вратник. — Сењ: Звонимиров трг са Ожеговићевим заводом у позађу. — Сењ: Градске зидине. — Мост св. Николе у Сењској луци. — Сењ: Велика врата. — Courbet Gustave: У шуми.

„Нада“ излази два пута у мјесецу. Цијена с поштарином за све земље на годину 12 круна, на по године 6. — Дописи и новчане пошиљке за претплату и огласе нека се управљају: Земалском економату као администрацији „Наде.“

Dom i Sviet, Hrvatski ilustrovani list. Br. 11. God. XIII.

Садржај. Штиво: Кобна о вета. Слика из личке прошлости почетком 18. стољећа. Написао Иван Девчић. (Наставак) — Него. Хисторички роман од Ернеста Екстеина. Превео др. Аугуст Харамбашић. (Наставак). — Љубав и издаја. А. Maqueta. Превео А. С. (Наставак). — Љубавно писмо. Цртица I. Потапенка. Превео А. С. — Мала Roque. Написао Суу де Маурассант Прев.—ић. — Жртва вјерности. Из црне књиге редарственога чиновника. Написао Ј. Ерлер. Превео —ћ. Невидљиви путник. Написао К. Усперскиј. Превео М.—ћ. — Гласовити мужев старога свијета. По Ролину приредио М. Ц. — У замци. Написао L. Hubicht. Превео Д. Р. — Слика 16.

„Дом и свијет“ излази 1. и 15. свакога мјесеца. Цијена на цијелу год. фор. 6. —, на пол. год. фор. 3. —, на 3 мјесеца фор. 1.50 са поштом.

Домаћица. Орган женског друштва и његових подружина. Год. XXIII. Излази једанпут мјесечно. Власник женско друштво у Биограду. Лист уређује литерарни олбор. Администрацију и експедицију врши управна чланица Катџа Белмарковићка, улица Милоша Великог бр. 14. Свака чланица женског друштва и његових подружина добија овај лист бесплатно. Претплата за нечланице на једну годину стаје 6 дин., а на пола године 3 динара. Преглед 4. броја: I. Христос Васкрсе; — II. Зашто се на Ускре дају црвена јаја; — III. Последњи талир; — IV. Самуило Бернард; — V. Рад Женскога Друштва и његових Подружина; — VI. Народно здравље; — VII. За кућу; — VIII. Листићи; — IX. Афоризми.

Гласник православне далматинске цркве. Издавалац и уредник протопр Ђорђе Поповић. Година VIII. У Задру. Штампарџа Спира Артале 1900. Излази свршетком свакога мјесеца на 16 ст. Цијена годишња 6 кр. а за стране земље 9 франака. — Претплата и све остало шаље се уредништву.

Садржај 4. броја: Васкресење. — Из прошлости православне цркве у Далмацији (наставак). — Црквене вијести.

Нови Васпитач. Орган за педагошку књижевност. Власник Мита Нешковић. Свеска V. Година XIII. У Ср. Карловцима. Српска Манастирска Штампарџа 1900.

Садржина: Неколико мисли о научној основи за наше школе. — Нова раса жена двадесетог вијека. — Прилошки к историји српске школе у Аустро-Угарској. — Cours de Perfectionnement à Jena. — Нова читанка за III. разред опћих пучких школа у Хрватској и Славонији. — Чланци у прилог васпитној основи. — Обука у рачунству. — Књижевни преглед „Новог Васпитача“.

Лист излази првог дана сваког мјесеца. — Годишња цијена за Црну Гору 8 круна.

Учителски Glas, list za pouku i interese učiteljstva. Br. 5. God. II. odrovorni urednik: Vjekoslav Nikolić, vlasnik i izdavatelj: Fran Bradić.

Садржај: На састанак — Наше питање пред сабором. — Основ узгоја у пучкој школи. — Дјеловање учитеља за развитак и ширење просвјете у народу. Пише Н. Љубидраг. — Знаменитост упорављања као методичног ступња код поуке. Пише Д. Сировица. — Својства узгојне обуке. Написао Д. Шимуновић. — Још о мјешовитим школама Написао Д. Љубидраг. — Физика у нижим школама. — По Хаутману превео и удесио Н. Киричић. — Пријеглед по школском свијету. — Покрајинска учитељска скупштина. — По парижкој изложби 1900. Пише М. П. Бако-тић. — Да се разумијемо — Књижевни гласник. — Мали вјесник.

„Учитељски Glas,“ излази на 15 свакога мјесеца. Запада на годину 4 круне, на по године 2 кр. Учитељским приправницима даје се изузетно за по цијене. — Претплату прима власник и издаватељ листа, чланке, дописе и вијести уредник. 1900. — Сплитска Друштвена Тискарна (G. Laghi) — Сплет.

Vjesnik Hrvatskoga Arheološkoga Društva. Organ arheološkoga odjela narodnoga muzeja u Zagrebu. Nove serije sveska IV. 1899/1900. Urednik d-r Josip Brunšmid. Zagreb. Tiskara i litografija C. Albrechta (Jos Wittasec). 1900.

Садржај „Вјесника“ нове серије свеске IV.: Бруншмид Др. Јосип: Археолошке биљешке из Далмације и Паноније III; Колонија Aelia Mursa; Градине на Вуки између Нуштра и Габоша; Населбина бронсаног доба код Новог града на Сави; Неколико нашашћа новаца на скупу у Хрватској и Славонији V, VIII—XI; Претхисторијске старине из румске околице; Претхисторијски предмети жељезног доба из Шаренграда у сријемској жупанији; Стари новци из потока Медвешћака у Загребу. — Ховорка пл. Здерас Др. Оскар: Народне приче о животињама на полуотоку Пељешцу у Далмацији; Плиниус и народна медицина у Далмацији. — Јелић Др. Лука: Споменици града Нина. — Клаић Вјекослав: Име и поријекло Франкапана; О кнезу Новаку (1368). — Коландер Златко: „Ex libris“ загребачкога бискупа Александра Алаговића. — Ласзовски Емилиј: Подјељење племства по бану Николи г. 1346.; Шест биљешака из листина XIII. вијека. — Остерман Стјепан: Палеолитички човјек и његови савременици из дилувија у Крапини у Хрватској. — Пурић Јосип: Ископање у римском гробљу у Стењевцу. — Турковић Милан: Нашашћа останака претхисторијског доба у кутјевачкој околици. Скупно нашашће мађарских новаца XV. и XVI. вијека. — Извјештаји музејских повјереника и пријатеља: 1. Јос Бинички у Никинцима. — 2. Јур. Божићевић у Шушњевом селу. — 3. Л. Ђосић у Бизовцу. — 4. Х. Давила у Карловцу. — 5—10. М. Факупдини у Новим Бановцима. — 11. Ф. Хефеле у Сиску. — 12. Љ. Иванчан у Стенјевцу. — 13. Иг. Јунг у Митровици. — 14. О. С. Матковић у Шаренграду. — 15—16. М. Мутавђић у Дубици. — 17—18. Ив. Лончарић Папић у Селцу Виндолом. — 19. Фр. Шабан у Огулину. — 20. Цв. Вурстер у Оточцу. — Книжевне вјести: Hoernes Funde verschiedener Altersstufen im westlichen Syrmien. — Pie Starozitnosti země české I — Brunner Der Pandurenführer Franz Freiherr von der Trenk im oesterreichischen Erbfolgekriege. — Der römische Limes in Oesterreich I. — Најстарији споменик писан славенским језиком — Legowski Die Slovinzen im Kreise Stolp, ihre Literatur und Sprache. — Bullettino di archeologia e storia dalmata. XXIII 1—4. — Гласник земаљског музеја за Босну и Херцеговину. XII 1. — Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und der Herzegovina VI. — Старохрватска просвјета V 1. — Вјестник кр. хрв. слав. далм. земаљског архива. II. 1—2. — Рад југославенске академије 140. — Грађа за пјевест књижевности хрватске. II. — Зборник за народни живот и обичаје јужних Славена. IV 2. — Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium VII 1. (Др. Јос. Бруншмид). — Клаић I. и II. — Кумичић П. Зрињски и Фр. К. Франкопан и њихови клеветници. — Jireček Beiträge zur ragusanischen Literaturgeschichte (Јос. Пурић). — Попарић Поморска сила Хрвата за добу народне династије. Цх. Шегвић. Inhalt des „Vjesnik“ der kroatischen archaologischen Gesellschaft in Agram. Neue Serie. Band IV, 1899—1900. — Verzeichniss der Abbildungen.

Голуб. Лист за српску младеж. Уређује Јован Благојевић. Издаје књижарница Мил. Каракашевића. Година XXII. Излази сваког 1. и 15. Цијена му је за Црну Гору 3 динара.

Садржај 10. броја: Пркос, „Друга Певанија“ Змаја Ј. Јовановића. — О Тезеју, хисторијска приповијетка. Приповијода српској младежи

Душан Ђермановић Аћимов. — Купио пропис, пише Драго Бранковић. — Мајски вијенац, посвећен Милици У. Грбовчевој, учитељици, Миладин К. Николић Расински. — Материнска љубав и брига код животиња, пртица из природописа (са сликом). — Гласник; Нада, Geibel, Секула Дрљевић — Сваштице. — Природа, Зорка — Нове књиге и листови. — Ребус. — Загонетка. — Решење. — Голубов писмоноша.

Претплата се шаље: Књижарници Миливоја Каракашевића, Сомбор, (Угарска) у којој се „Голуб“ може добити и од пређашњих година и то година V—XIII у меком повезу по 1 фор. а године XIV—XIX по 2 фор. а у дивот-корице по 2 фор и 50 и Година XX и XXI пак може се добити уз цијену од 1. фор. а у дивот-корице везано по 2 фор. 50 новч.

Напредак, гласило „Хрватскога педагошко књижевног збора,“ „Савеза хрв. учит. друштава“ и „Хрв. учит. штедовно-предујамне задруге.“ Број 20. Година XXI. У Загребу 28 маја 1900. Уређује Стјепан Басаричек.

Садржај: Испити. — Нацрт наставне основе за пучку школу и опетовницу. — Конвенционе лажи у узгоју. — Темпераменти код дјече. — Обзор по педагошком свијету. — Рад хрв. учит. друштава. — Вјесник.

„Напредак“ излази свакога 5., 12., 20. и 28. у мјесецу. Цијена му је 10 кр. на годину. Рукописи се шаљу уреднику, а новац г. Јосипу Клобучару, благајнику хрв. пед.-књиж. збора.

Емилијана Радића Соколованке. **Одбрана Православља**, супрот Јереси, неприсебности и незнању, Панчево 1900. Штампарија Косановићева на 8-ни, стр. 29. Цијена 1 круна.

Зорица — дјечије новине. Власник, Учитељско Удружење. Уредник Мих. Сретеновић, учитељ. Година III. Излази један пут у мјесецу на читавом табаку са неколико слика. Годишња цијена 1 фор. Година „Зорице“ почиње и свршава се са школском годином.

Садржај 9. броја (мај): Твоја домовина, с прозе Бор. Ј. Ленић. — Кокица ленивица, (са сликом), К. Цв. — Грушанче, Драг. С. Којић. — Како пролазе који дирају птичја гнијезда, Драго Бранковић. — Јагоде (по Х. Шмиду), Сима Глишовић. — Мали Влајко (са сликом), Дим. Глигорић. — Јабучка (по Х. Шмиду), Симеун Глишовић. — Награђена доброта, Ст. М. М. учитељ. — Добре другарице, по њемачком Добровоје Стојнић. — Мала праља (са сликом). — Поштен војник. С чешког Д. Ј. II. — Изићи ће дјело на видјело, превео с њемачког Душан. — Бог је све мудро удео Вл. К. II. — Дјечије најодне умотворине (6, 7, 8 и 9). — Орачи и пиревина (народна прича), Ст. М. М. — Загонетка, Р. М. Тасић — Читање бројева. — Ребуси (3). — Захвалност. — Ријешења из 8. броја.

Школски лист. Издаје и уређује Никола Ђ. Вукићевић. Год. XXXII. Излази једанпут у мјесецу. Годишња претплата 3 круне. Учители са малом платом, као и богослови и приправници, добивају лист у пола цијене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школ. листа“ у Сомбор (Аустро Угарска).

Садржај 4. броја: Рад.: Родитељско вече. — Ст. С. Никић: О вазпитавању у хришћанском духу (свршетак). — Дјечији злочини, по др. В.

Рајну и Е. Шолцу (наставак) — Некролог. — Школске вијести. — Разно.

Васкрсеније. Роман грофа Л. Н. Толстоја. С руског превео Јован Максимовић. Свезак 10. ст. 433—480. Издање књижарнице код Вука Ст. Караџића (у Ф. Огњановића у Срем Карловцима 1900. Цијена 40 фил. (20 новч.) Цио овај роман изнијеће 12 свезака свака по 20 новч. Осим тога постарало се и за дивот-корице које ће бити готове по изласку 12. свеске. Израда ће бити врло фина, инглеско платно, златни наслови и шаре, а биће их у првеној и плавој боји, ваља само назначити коју боју ко жели имати. Цијена је комаду круна 1'40. (70 новч.) Новац ваља у напријед послати, поручиоц добива корице просто од поштарине.

Извештај о раду и стању панчевачке српске православне црквене општине за годину 1899. Подноси црквени одбор главној скупштини сазваној за 16 април XVI. Панчево 1900. Штампарија Браће Јовановића.

Невен. Чика Змајовин лист. Излази сваких 17 дана (осим јула и авг.) Цијена годишња 3 фор. Претплата (и све друго) шаље се уредништву „Невена“ Загреб, Зрињски трг. бр. 3. Штампана се у српској штампарији у Загребу.

Садржај 15 броја: Кратка радост (цртао И. Шобајић) Зм. (са 4 слике). — Ништа горе од рђава друга (продужетак). — † Покојном Никици. Јован Стевановић — Фосфор. — Мајчина душица (с ческог). Ч. Зм. — Нацртана (са сликом). — Добра Лекса. Уја Лера. — Мало шале. — Мали азбучник за малу дјечу (продужетак) — Мустра од писања. — У споменицу Ранку. Б. — Препреден синовац (народна). — Бог ником дужан не остаје. Са мађарског превео Љ. М. П. уч. IV. гимн. — Рак преварио лисицу. — За вјежбање језика. — Вина Кашпа и мејед (народна) прибиљежио Ил. Ш. — Рачунска чудноватност. — Боца стоји на три ножа (са сликом). — Разнолије (са сликом). Даштања (5) Решења даштања из броја 14. (5). Одговори и поруке. — Новије књиге. — Исправка.

Behar. List za pouku i zabavu. Broj 2. God. I. Sarajevo 15 маја 1900.

Садржај: Реисул-Улема Х. М. Т. Азабагић: Знамените изреке. — Риза-бег Капетановић: Врачара. — Еджем Мулабдић: Народна фразеологија. — Газим-Спахо: Месалики иршад. — Мирза Сафвет: Абдулах-паша. — Gobineau — Салих-Емин: Кандахарски љубавници. Хасан Дероња: Заим-бега сека. — Атас Нерће: Златна јабука. — Листак. Књижевност: Усули талим ве тербије; — Амр ибни еби Векас; — Кешафи Исхалахатил-фунун; — Кратка упута у прошлост Босне и Херцеговине. — Културне биљешке: Жељезница од Шама до Меке; — Ред Сенуси у Африци. — Поглед по свијету. — Сваштице: Добар лијек; Једна књижевница; — Руфајје. — Загонетке. — Наше поруке.

„Behar“ излази два пута мјесечно. Цијена му је за Црну Гору: на годину 12 круна. — Претплата и рукописи шаљу се: Уредништву „Behara“ у Сарајеву, Апелова обала бр. 34.

Најглавније болести и непријатељи наших усјева. Написао Филип Јерговић, професор. Цетиње К. Ц. Држ. Штампарија. Стр. 94. Садржај је ове корисне књиге: Увод. Пероноспора или пламац. Развијање пероноспоре; распознавање пероноспоре. Сузбијање пероноспоре; кад и како треба

лозу кропити; трошак око кропљења. Пероноспора на кртоли. Црвене пјеге на шљивовом лишћу. Маћа или пепео на лози. Красте на лози. Слизем на пшеници и руметину. Вилна косица у дјетелини. Мољ. Руметиниов црв, ковчица или пламорпца. Буба на пшеници и ражи. Медвједице или медић. Црвљиве шљиве. Утамањивање гусјеница Лисне уши на воћкама и пвијећу. Опомена нашим виноградарима.

Књига је написана тако, да је свако лако може разумјети, те се топло препоручује нашим земљорадницима и свима, коме на срцу лежи народно благостање, а могу поучити народ, као на пр. наши свештеници и учитељи.

Велизар. По Мармонтелу спјевао Ж. Драговић. К. Ц. Држ. Штампарија. Цетиње 1900. Ова је пјесма засебно отштампана из подлистка Гласа Црногорца.

Мала библиотека, свеска 11 и 12: Сеоске фотографије. Јован Протић. У Мостару, 1900. Издање и штампа издавачке књижарнице Пахера и Кисића 8°, стр. 141. Цијена 48 хл. (24 новч.)

Богословский Вѣстник, издаваемый Московскою Духовною Академією. Апрель 1900. Годъ девятый. Свято-троицкая Сергіева Лавра. Собственная типографія 1900.

Содержаніе: Святаго отца нашего Кирилла Архіепископа Александрийскаго толкованіе на Евангеліе отъ Іоанна. — Житіе святаго отца нашего Никифора, архіепископа Константинограда и новаго Рима, списанное Игнатіємъ, діакономъ и скевофилаксомъ свѣтѣйшей великой церкви святой Софіи. — Исторія источниковъ русскаго церковнаго права. (Изъ лекцій покойнаго профессора Московскаго Университета А. С. Павлова). А. С. Павлова. — Протестанская смута въ греческой церкви XVII-го вѣка. А. П. Лебедева. — Духовный слѣдователь. Н. А. Засверскаго. — Изъ современной церковной жизни въ Румыни. А. С. — Два дня въ Кронштадтѣ. (Изъ дневника студента) В. М. — Эмеримальныя кассы духовенства В. Н. Мышцына. — Изъ періодической печати. В. Н. Мышцына. — Автобіографическія записки Высокопреосвященнаго Саввы, Архіепископа Тверскаго. — Протоколы засѣданій Совѣта Московскій Духовной Академіи за 1899 годъ — Объявленія. — Оглавленіе содержанія перваго тома Богословскаго Вѣстника за 1900 годъ.

Весник српске цркве. Лист свештеничког удружења за хришћанску поуку и свештеничко усавршавање. Власник и издавалац Свештеничко Удружење. Уредник: Никола Д. Божић парох биоградски. Свеска V. Мај. Година XI. Штампарија Павловића и Стојановића — Биоград 1900.

Садржај: 1. Посланица његовог преосвѣщенства епископа господина Димитрија. 2. Свештеник и његова зарада од Н. Д. Б. — Богословско-историјски дио: 3. Историјске заслуге срп. свештенства оба реда у служби св. православља и народа свог (продужење) од епископа тимочког Мелентија. — Омилитички дио: 4. „Босије“ као проповједник од Радослава М. Грујића. — Грађа за историју црквеног бесједништа у нас: 5. Још неколико ријечи о животу и раду пок. проте Павловића од Р. Р. 6. Бесједе пок. Јована Павловића бившег протопрезвитера шабачког. — Црквено-археолошки дио: 7. Из библијске археологије (превод с латинског) о св. мјестима од Лазе Богдановића (продужење). — Канонско-историјски дио:

8. Наредбе Душанова законака „противу иновјераца“ од Р. М. Г. — Наши манастири: 9. Наши манастири и калуђери некад и сад, од Здравка Пауновића. — Пастирско богословље: 10. Неколико практичних савјета младим свештеницима како да задобију љубав својих парохијана и свој углед уздигну од П. Р. М. 11. Један поглед на вршење брачног испита и вјенчања код нас од Луке Дожудића пароха текијског. — Живот српске цркве. 12. Ускршњи поздрав Митрополита Господина Инокентија отачаственим Архијерејима и њихови отпоздрави. 13. Прослава његове светости митрополита Карловачког и патријарха г. Георгија Бранковића од Н. Д. Б. — Живот нашега удружења: 14. Рад пододбора Јасеничког, Посавског и Млавског. — Чланови утемељача Свештеничког удружења: 15. Захвалан поштовалац од Н. Д. Б. 16. Њежна мати од Н. Д. Б. — Некролози: 17. пок. Сими Живковићу директору од Драг. Д. Павловића. — Црквени гласник: 18. Из отачаствене цркве. Ускрс у Двору. Високе Посјете. Знак љубави. Прославио крсно име. Произведен. Разријешен. Постављења и унапређења. Рукоположен. 19. Списак лица.

Звезда, лист за забаву, поуку и књижевност. Година четврта, књига I. свеска I. април. Уредник: Јанко М. Веселиновић. Биоград, штампарија код „Просвете“ С. Хоровица, цар урошева ул. бр. 5. 1900.

Садржај: Стари мач, пјесма Милорада Ј. Митровића — Ђавоља посла, прича Кезуна воденичара од Свет. П. Ранковића. — Војсави и њена чета, одломак из епопеје Косово од Николе Ђорђевића. — Дон Рускин, чланак од Јована Скерлића. — Старост и младост, пјесма Јосифа Цосној, Зимска ноћ, пјесме од Сокољанина. — Тарт рен из Тараскона, од А. Додеа, превео М. Грол. — Кнез од Семберије, сцена из српске историје од Бранислава Ђ. Нушића. — Плаветпило неба, чланак проф. Јеленка Михајловића. — Књижевнички савез, скица Чарлса Едвинга, превео с инглеског Б. М. — Медицински факултет српског университета, од Др. Ђоке Ј. Николића. — Позоришна хроника, од Spectatora. — Музички преглед за мјесец април, од Comentator-a. — Књижевни преглед: а) Милорад Ј. Митровић: „Књига о љубави“, реферат П. Маринковића. — б) Иво Ђипико: „Са јадранских обала“ реферат Милана Грола. — в) „Дјетињство“, написао П. Срећковић, реферат од Бориса. — г) „Мрало је бити“, приповијетка, реферат М. Косорића. — д) „Станине приповетке“, реферат од Бориса. — љ) „Из српске историје. Догађаји и личности“, реферат од Ј. — е) Др. Ђ. Димовић: „Писма из Шпалолске“ реферат од Б. — Биљешке: а) Друштва. — б) Књиге и листови.

„Звезда“ излази у мјесечним свескама од 8 табака. Цијена је листу: за Црну Гору: на годину 15 круна, на пола године 8 круна, на три мјесеца 4 круне. Поједине свеске 1-50 динара.

К Њ И Ж Е В Н И О Г Л А С.

Наскоро биће доштампана књига

З М А Ј Е В В И Д О В Д А Н,

које један дио штампан је у подлисцима „Србина“ прошле године. (*Славље Змајево* дало ми је повода, не само вијерно да опишем тог свесрпског славља одјек на *Плишвичким Језерима*, него уједно и да покушам пренијети на хартију макар један дио оног чара, који опија и заноси свакога који дође на Језера наша — у ту величанствену дворану изграђену силном руком Босанског Неимара. А осим тога наће читаоци у књизи овој и малу слику српског нашег живовања у овом удаљеном крају великог српског завичаја. Књигу ће омиљети читаоцу и неколике слике нашег крша и врлети (Кореница у три слике, Бунић у вр' Крбаве равне, Љубово, Широка Кула у двије слике и друге) Крај између Велебита и Капеле слабо је познат осталој браћи нашој, овом књигом у руди познаће нас колико толико и запазити међу нама живу искру српске свијести, најјачег јемца, да се одродити нећемо.

Књизи је цијена 1 круна 50 потура (75 новч.). Чист приход намијењен је раширењу „Србина“ међу сељачки српски свијет нашег завичаја. Претплату примам само ја.

Широка кула (пошта Osik код Gospića) цвјетне неђеље.

И. М. Крајановић.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

мјесто Платонових израза „идеје“, „субстанције“ и т. д. налазимо мало другачије изразе, који у главном одговарају првима и замјењују их. Ти су изрази н. пр. „појмови“, „ствари саме по себи“, „мснаде“, „праслике“, „идеје“, „бсзусловни субјективизам“, „условни субјективизам“, „трансцендентални идеализам“ и т. д. и т. д. —

Сад да речемо коју о космологији Платоновој, којој он, уједно са етиком, даје прво мјесто у својим дјелима. Његово физичко учење већим дијелом изложено је у дијалогу „Тимеј“, које поред свију појединих недостатака у учењу о створењу свијета, има и великог свог значаја. Бог је, по Платонову учењу, једино биће, које садржи у себи и собом обухвата сва друга бића (ἐν καὶ πολλὰ), узрок је свега земаљског и небесног. Будући је *ум*, није га могуће непосредно посматрати смртним очима, непостижан је, али се види у својим дјелима. Он је благод, узрок свега доброг и благог у свијету видљивом и мисленом. Пошто по Платоновом учењу Бог никада не може бити узрок зла, то је и свијет створио у потпуној хармоничној цјеливи. Узрок зла, вели он, не може бити добро и благод; њему је узрок материја, из које је Бог створио свијет, и која се налази у хаотичном стању. То зло, како он учи, не може бити на небу (ἐν Θεοῖς), већ смртоносно обухвата смртну природу и нашу земљу. Зато смо дужни избјегавати то средиште зла, тако да и то бјежање од зла управо и јест наше потпуно могуће уподобљење божанству. „Сад да речемо, говори Платон, због чега је Творац створио васиону? Он је благ, а као такав он никада и ничему не завиди. Чист је од зависти, пожелио је, да сва створења, колико је више могуће, буду к њему приближена и њему слична.“ Бог, као промислитељ свијета, управља свијетом и судбина најмањег створења налази се под старањем промисла Божјег. Он свијем управља без труда, са великом лакошћу: „цар наш, вели он, промислио је гдје ће намјестити сваки

дјелић тако, како би врлина могла увијек побједу одржати, а порок побјеђен бити, — уредио је, какво боравиште и мјесто у цијелом мора заузети свако биће. Њега свуда прати правосуђе, кара оне који нарушавају божанствени закон, зато и сви они, који теже к томе будућем блаженству, морају се покоравати томе суду са смиреношћу и кротошћу.“ Што се пак тиче самог средства и начина стварања свијета, Платон учи, да су до створања свијета постојале идеје, као непромјенљиво и вјечно биће, и твар, као хаотична маса, са зачетцима материјалног свијета. Те идеје послужиле су за Творца (димијурга) прасликама чувствених предмета. Помијешавши идеје с материјом, Он је у почетку створио *свјетску душу*, т. ј. невидљиво, но у простору распрострањено начело кретања и поретка. Ту свјетску душу Творац простире као какву огромну мрежу око цијелог простора округа, који ће се последије свијетом испунити; дијели га на два небесна круга непокретних звијезда и планета, а *седам планета* дијели се опет на седам кругова планетских путовања. У том складу последије се ограђује материјални свијет, који је дробљењем хаотичне масе у четири елемента дошао до стварности; унутрашњи stroj свога рада довршио је стварањем органског свијета. Вријеме је постало уједно са свијетом и одређује се круговима небеских свјетила. Та свјетила такође су одушевљења због тога, што се крећу по разним законима. Свијет је савршен; он има душу и разум. — Виши и закључни појам у Платоновој космологији јавља се појам о *индивидуалној души*. Он душу представља одијељеном од тијела, самосталном, обдареном бесмртном и вјечним усавршавањем помоћу ослобођења од тијела. Назначена је да познаје оно, што је божанствено и вјечно, и да у том посматрању сама ужива блажен живот. Кад се сјединила са тијелом, она њим управља и чува га, но уједно и сама се потчињује утицају чувствених осјећаја и жеља, те због тога врло често не сачува

своју божанствену чистоћу. Зато у колико је душа везана са тијелом, мора примати сарадњу у покретима и промјенама, које са њим бивају, те је у толико и прелазна. Овај дио душе он назива жељом (*σπιδικία*). Но у толико у колико је душа способна да распознаје оно што је вјечно, или идеје, — у толико у њој живи нешто *божанствено*, умно, и супрот овоме, у колико она прима сарадњу са тијелом, у толико се у њој налази нешто *човјечанско*, неумно. Као прстен који везује и божански и човјечански дио душе Платон сматра одушевљење (*θυμός*). Тај *θυμός* истина је нешто племенитије од чувствених жеља, но пошто је и код дјецe, а показује се и код животиња, те се често даје и без размишљања слијепо уклонити, — припада и природној страни човјечијој и не треба му давати високи значај. По Платоновој науци значи, да се душа, док је свезана са тијелом и чувственим свијетом, налази у неком стању, које неприличи њеној правој битности; јер она је сама по себи божанствена, кадра је познати истину, независна је и слободна, а у ствари пати под утицајем тјелесне природе, слаба је, чувствена, уплетена у зло. Свим овим узнемиривањем, жељама, страстима, борбама, које за њу проистичу због преваге чувстава, због потребе физичког самоодржања, због тежње за богаством и уживањем. Ушљед овог пошљедњег случаја, послѣ смрти тијела, њу очекује лутање по тијелима, прелазећи по некад шта више и у ниже облике бића (егзистенције), а ослобађа се од таквих сеоба само онда, кад у дугој промјени времена достигне своју прву чистоћу. Но ако је у земаљском животу, кад је била у савезу са тијелом, ипак остала чиста, и није се занијела чувственим побудама и жељама, то се послѣ смрти тијела враћа у стање блаженог покоја, како би се доцније — опет, пошто се њим наужива, сјединила с тијелом за земаљски живот, који је потребан ради пуноће и савршенства свијета. —

Предмет Платонове *етике* или *ишике* јест највише *благо* с тачке гледишта његовог учења о идејама, *врлина*,

као радња која је упућена на остварење тога блага и, најзад, главни појмови о држави на основу појмова о највишем благу и врлини.

Највише благо *) по Платонову учењу састоји се не у задовољству, као што су учили Софисти и Киренци, не у оном што је времено, промјенљиво, чувствено, већ у очишћењу и ослобођењу душе од утицаја тијела. Зато је и циљ човјечијег живота у томе, да се ослободи од тјелесних побуда и жеља, — друкчије, да проводи свој живот у хармоничном подражавању божанству. За ту хармонију потребно је да се душа ослободи од чувствених представа и жеља и да се сконцентрише на разумном познању истине, иначе — потребна му је философија. Посљедња за Платона није само знање теофијско, већ повраћање душе к својем истинитом бићу, духовни препорођај, којим она добија заборављено познање истинитог бића. У философији се душа чисти од свега чувственог и постаје слободна и мирна, чега она није имала онда, кад је погружена била у материјалну сферу. Послије философије имају значај за постигнуће највишег блага и друге науке и вјештине, а такође и она задовољства, која не нарушују хармонију душевног живота.

Врлином пак назива радњу, која је упућена на постигнуће тог највишег блага. Пошто у тој радњи судјелују све основне душевне силе (разум, воља и чувствене жеље), то одовуда се јављају и три основне врлине: мудрост и умјереност, и из хармоничног сједињења једне и друге са храброшћу рађа се треће благо — правда, која кад је остварена у узајамном животу људи назива се државом.

*) Платон разликује двије врсте блага: једна су човјечија, друга божанствена, која су основа првим. Од мањих блага прво је здравље, друго љепота, треће тјелесне силе, четврто богатство, којим управља мудрост. Од божанствених блага прво је мудрост, послије ње умјереност, и из сједињења једне и друге са храброшћу рађа се треће благо — правда. —

Етички Платонови идеали најпотпуније су развијени у његовом учењу о држави, што је врло природно кад узмемо у обзир, да је код старих Грка живот и рад изван државе био немислим. Своје мисли како треба да је уређена свака држава, исказује у дјелима „Господарство“ и „Закони.“ У тој својој политичкој теорији Платон се јавља као најчистији идеалиста, тако да је и његова система нешто, што се не да остварити. Пошто сматра да виши циљ државе, као год и појединог човјека, треба да буде врлина, то она треба да је склопљена из три дјела или класе, од којих свака у држави треба да остварује и неке особите врлине. Као што су у сваком поједином човјеку два начела — духовно и чувствено, тако и у држави треба да буду два основна сталежа, — управитељи и поданици, и као што у сваког појединог човјека између душевног и чувственог начела постоји још и средња способност воља, то и у држави треба да буде трећи, средњи сталеж, — војска. Прва и главна класа јесу учитељи или философи, који су искључно посвећени мудрости, они су глава државе, владајући сталеж, који саставља законе и испуњује их. Други су сталеж војници, срце државе, који остварују храброст или енергију. Најпошље, на трећем су реду трговци, занатлије, земљорадници, робови, — класа која заузима ниже мјесто у држави и мора слушати двије прве, које се за њу брину и боре. На овај начин држава се јавља колективним човјеком и заузима средину међу макрокосмом (васиона) и микрокосмом (човјек). Оснивајући се на том, што је број мудрих људи незнатан, државна управа треба да је аристократска. „Ако државом управљају они, који нијесу философи, говори Платон, или ако се њени управитељи не занимају изучавањем философије, то онда за људе наступају највеће невоље.“ Полазећи са гледишта да је чувствено начело у човјеку одвећ силно, Платон долази на ту мисао, да се исто може ослабити само силом општих установа и укидањем сваке себичне

радње поједине воље и циља. Но зато врлина треба да буде прије свега у држави, ако желимо да је буде и код појединих људи. На основу реченог он долази до закључка, да само држава може васпитавати све своје чланове у врлинама, ушљед чега захтјева, да је сваки поједини човјек безусловно потчињен држави, те и да не постоји као засебна личност, већ само као члан друштва. Сагласно овом, Платон признаје особито васпитање само за двије више државне класе људи, и тражи да им буде све заједничко, као: опште жене и дјеца, а одовуда и опште имање. Сопствености још не допушта и ушљед тога, што рађа пороке, који су грђи од пријеступа. Држави шта више ставља у дужност, да води контролу над размножавањем људи, допуштајући ступање у брак само здравим лицима, а сву наказну и болешљиву дјецу, као год и незакониту, каже да треба погубити. „Жене, вели он, за брачни живот треба бирати слично добром соју кобила.“ У осталом препоручује давати љутиту жену мирном мужу, а мирну срдитом. Жене су дужне дијелити подједнако са мушкарцима све тежкоће рата и земљорадње. Да би се дјеца према свакоме одборла са љубављу као према родитељима, Платон предлаже да се предају држави на васпитање, која ће доцније сваком, с обзиром на њихове способности, одредити сталеж, начин живота и друштвени круг рада. Државом треба да управљају образованији грађани с једним философом на челу. Војничко образовање састоји се у гимнастици и музици; управитељи (философи) поред овога изучавају још и философију. Женскиња треба да добије такво исто образовање, како би биле достојне сапутнице мужева. Ову идеју неопходног женског образовања први је пут изрекао Платон. Кад буде такво државно уређење, Платон се нада, да неће потребни бити ни љекари, ни судије, јер пошто би тада закони били не *за* људе, већ *у* људима, то би и здравље и врлина били општа својина.

Из наведених Платонових погледа види се, да је он према тим својим основним начелима тежио да удеси и сву систему васпитања, помоћу које он мисли остварити врлину у друштву помоћу што више идеалног васпитања њених чланова, гдје би се свака себична воља и поједина циљ морала прелити у општу вољу и у општи циљ. Но ипак не гледајући на све добре тежње тога основног принципа државног уређења, може му се много што шта примјетити, што се с никаква гледишта не да оправдати. Тако, брак претвара у неко вјештачко поправљање расе; раднички сталез, противно начелима хуманости и једнакости, претвара у обично стадо робова; дјецу лишаје њежног родитељског срца; проповиједа комунизам у имању, који се не да остварити по самој себичности човјечијој; личност и њени интереси савршено пропадају пред оним општим интересом, којег мисли у држави извести, те и није узео у обзир, да ондје, гдје поједини страдају, није најбоље ни за све уопште и т. д. Уопште велика грешка Платонова у државном уређењу лежи у томе, што је аргументи развио теорију о том, каква треба да буде држава и њено уређење, гдје је заборавио и одбацио на страну човјечија чувства и природу, што треба да буде полазна тачка и темељ сваке државне системе. Говоре, да је Платона побудило на поменути политичку конструкцију стање тадашњег времена, те је и тражио силних средстава, чисти идеал државног уређења, само не би ли стануо на крај неморалу, дивљаштву и крајњем субјективизму његова времена. Но и сам Платон увидио је, да се тај идеал не да извести, јер се не слаже са емпиричком стварношћу, те је доцније у „Законима“ одлучио оно, што се може извести, као употребљива државна философија, према погледу опште свијести. Али и ако се та његова држава, како сам говори, не налази на земљи, већ да јој је праслика на небу, по којој философ треба самог себе да образује, — опет зато захтјева, да тежимо да се што више приближимо таквој

држави. И заиста идеја Платоновог државног уређења, независно од њега, у неколико је остварена у католичкој цркви средњих вијекова, у чију основу такође је ушло унижење личности у име опште цијељи и она иста самовоља и насиље. С друге опет стране, не гледајући на све недостатке и непопуларност Платонових политичких трактата, они су дали као неки покрет за обрађивање социјалних питања у другим државама. Тако, у римској царевини почиње се обрађивати јуриспруденција, као велики фактор државног живота, чији плодови и данас служе свему просвећеном свијету. Па зар и у савременим државама не постоје оне исте три Платонове класе људи: управитељи, војници и радничка класа, на рачун које два прва сталеза живе и раде?

Од велике су важности и Платонове *естетички идеали*, по којима је идеал љепоте — чисти, вјечни, непромјенљиви идеал. Тај чисти идеал љепоте може служити као бескрајни циљ вјештина. Али ипак не гледајући на сву висину његових естетичких идеала, они су ишли тако далеко, да су прелазили у сурови риторизам према оним вјештинама, које су у то доба постојале. Све форме пластичних вјештина и поезије (осим ода и химна богова), он искључује из области педагогике, као нешто бескорисно и штетно. Тако, у неким мјестима својих дјела Платон напада на самог класичног Омира, у чијим дјелима налази много штетног и некорисног елемента. У почетку свог трактата он само указује на нека мјеста, која треба избацити; али при крају потпуно одриче сва његова дјела, те га искључује из свог идеалног „Господарства.“ Да је ово крајност са стране философа нема сумње, особито кад се узме у обзир значај оних бесмртних Омирових поема за цио просвјећени свијет, а особито за народ, у којем су се појавиле. У осталом поменуто крајност не треба приписати философу у ускост и сухопарност философских погледа, већ више његовој тежњи, да нацрта недоступни идеал љепоте, који би